

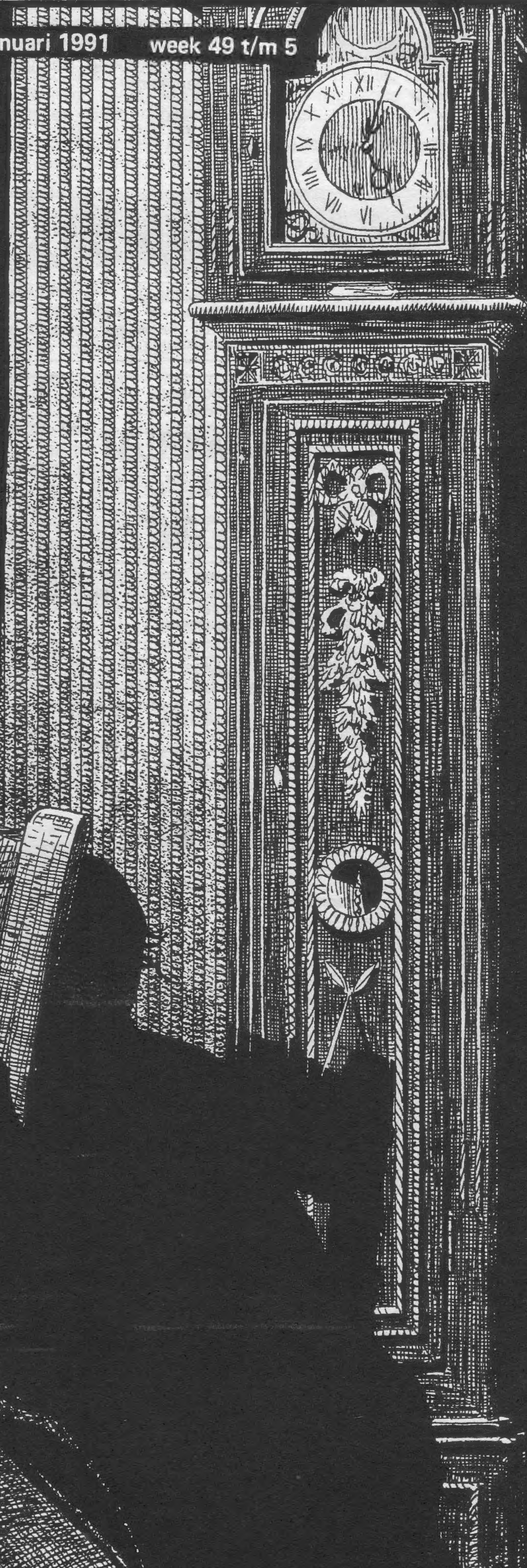
ZOOZOLA

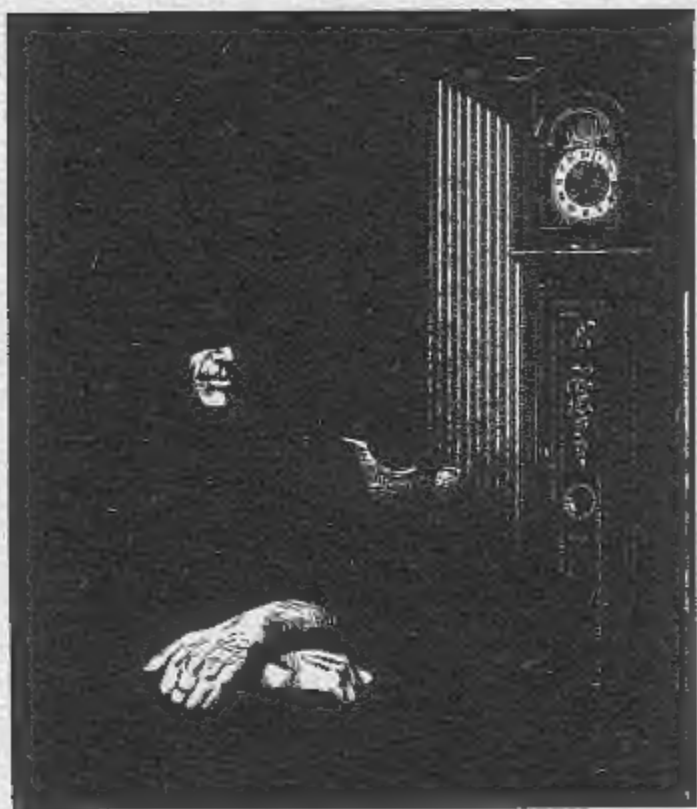
tweemaandelijks stripinformatieblad

gratis

december 1990/januari 1991

week 49 t/m 5

(Weg)Gedreven

Het lijkt een trieste gewoonte te worden om op deze plaats van het blad ieder nummer weer afscheid te moeten nemen van iemand. Peter Kuipers was 'een man van het eerste uur'. Sterker nog: hij was al bij de voorloper van ZozoLala betrokken. Gedurende al die lange jaren heeft hij niet alleen letterlijk het blad van een 'eigen smoel' voorzien (hij was verantwoordelijk voor de lay-out), maar was zijn inbreng op redactievergaderingen ook vaak van onschatbare waarde. Hij zat nooit om een nieuw idee verlegen en was in alles wat hij deed (en nu elders doet) een gedreven mens. Peter, bedankt voor alles wat je voor ons en het blad betekend hebt!

Door het successievelijk vertrek van een aantal medewerkers lijdt de redactie onderhand aan een flinke buikloop. Ben jij het anti-bioticum dat voor verlichting kan zorgen? Je weet waar je ons kunt bereiken!

ML

ZozoLala-stripwinkels in Nederland

DE BOEKENHALTE
Assendorperstraat 103
8012 DH Zwolle
(038-221077)

DE BOEKENWURM
Corneliuslaan 22
6413 GT Heerlen
(045-228082)

BOES
Lievevrouwestraat 33
4611 JJ Bergen op Zoom
(01640-59366)

BOLSTER
Koninginnesingel 43
5911 KD Venlo
(077-544069)

**BOEKHANDEL
EN LEESBIBLIOTHEEK**

't CENTRUM

Korte Singelstraat 20a, Schiedam
010 - 426 25 84

Nieuwstraat 3, Delft
015 - 14 44 90

BOOKERS & STRIPPERS
Boterstraat 19
1811 HP Alkmaar
(072-121916)

DUMPIE
Nieuwe Rijn 18
2312 JC Leiden
(071-126404)

FRANKA
Torenstraat 9 (Torenpassage)
4811 XV Breda
(076-214153)

HET GELE TEKEN
Grote Oost 37
1621 BR Hoorn
(02290-18623)

EPIC

**SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK**

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040-441882

de Noorman
stripboek
handel

KONINGSTRAAT 43
6811 DH ARNHEM
TEL. 085-420909

NOORD
1e Middellandstraat 110-C
3021 BH Rotterdam
(010-4258756)

NOORD
Zaagmolendrift 33
3036 JX Rotterdam
(010-4664368)

DE NOORMAN
Koningstraat 9
6511 LA Nijmegen
(080-226146)

OBELIX
Ten Katestraat 26-A
1053 CG Amsterdam
(020-855100)

PANDA
Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage
(070-635950)

PAULUS DE BOSKABOUTER
Verdronkenoord 62
1811 BG Alkmaar
(072-126041)

PEP
Oude Aa 1
5701 PZ Helmond
(04920-49222)

HET PERRON
St. Janstraat 3
4331 KA Middelburg
(01180-34747)

PIET SNOT
Vismarkt 3
3511 KR Utrecht
(030-318472)

PLAATJES-BOEKJES
Herenstraat 77
1211 CA Hilversum
(035-233646)

DE RAT
Korfmakersstraat 3
8911 LA Leeuwarden
(058-151600)

RICHARD
Rombout Hogerbeetsstraat 78
1052 XH Amsterdam
(020-842923)

SJORS
Scheffersplein 1
3311 EJ Dordrecht
(078-142012)

SNOEK
1e van Swindenstraat 545
1093 LC Amsterdam
(020-6684764)

SPIRIT
Hinthamerstraat 90
5211 MS 's-Hertogenbosch
(073-145530)

TOMMY
Nieuwlandstraat 14
5038 SN Tilburg
(013-358319)

DE TWEEDE LEZER
Eerste Wormensweg 102
7331 DK Apeldoorn
(055-427202)

YENDOR
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
(010-4331710)

ZozoLala-stripwinkels in België

BLITZ^{CV}

Stormestraat 147
8790 Waregem
056/ 61 01 58

STRIPSPECIAALZAAK
CD'S - VIDEOTHEEK

ma - vr:
12u - 20u
zat:
10u - 12u30
13u30 - 20u
zon:
14u - 19u

ALFA STRIP
Nieuwstraat 12
2440 Geel
(014/58.43.80)

BREDERO
Statiestraat 72-A
2400 Mol
(014/31.84.61)

CARAPACES
Parijsstraat 16
3000 Leuven
(016/22.58.40)

DE GALLIËR
Beekstraat 46
3800 St. Truiden
(011/67.17.39)

GOBELIJN
Mechelsestraat 35
3000 Leuven
(016/23.55.86)

IDEE FIKS
A. Dansaertstraat 88
1000 Brussel
(02/512.61.52)

MEKANIK STRIP
St. Jacobsmarkt 73
2000 Antwerpen
(03/234.23.47)

PIERKE
Frans van Rijnhovelaan 312
9000 Gent
(091/27.70.86)

SLOEBERKE
Zwevegemstraat 11
8500 Kortrijk
(056/21.96.68)

DE STRIEP
Katelijnestraat 42
8000 Brugge
(050/33.71.12)

DE STRIPOMAAN
Kardinaal Cardijnstraat 3
1500 Halle
(02/356.15.89)

TISTJEN DOP
Paterstraat 120
2300 Turnhout
(014/42.88.29)

WONDERLAND

PAARDSDEMERSTRAAT 17
3500 HASSELT
011 / 22.82.00

Servais bewandelt nieuwe paden

Het miezert een beetje, waardoor het lijkt dat het landschap ons opslokt naarmate we dieper de Ardennen in rijden. Voor ons ontrafelt zich de ochtendmist en doemen reusachtige dennebomen aan weerskanten op om achter ons weer samen te komen. Soms lijkt het alsof de weg niet meer verder gaat. Maar als je dan een hoek omgaat blijkt je toch nog dieper in de wereld van Servais te kunnen doordringen.

Dit alles geeft ons het gevoel een kleine reis in de tijd te maken; terug naar de vorige eeuw. Plots duiken we een klein dal in en zien we kleine huisjes die het landschap opsieren: Jamoigne. We draaien de weg op en zijn het dorp al weer uit. Terug dus! Dan lijkt het zich allemaal vanzelf te wijzen en staan we voor een vrij grote boerderij.

Wegrennende kippen en joelende kinderen met laarsjes aan die door de plassen water achter een fel gekleurde bal aanrennen. Een oma staat ons op de hoek van de straat argwanend op te nemen. Dan gaat de deur open en een baardige man lacht ons toe: Servais.

Hij gaat ons voor naar de zolder; zijn werkkamer. Binnen is het behaaglijk en het ruikt naar koek en verse koffie. De ene helft van het vertrek is werkruimte met een grote tekentafel en allerlei documentatiemateriaal. De andere helft is ingericht om er rustig te zitten en te praten.

Mijn hele jeugd heb ik door de bossen en langs de rivier gelopen. Ik ben dan wel in Luik geboren, maar mijn familie is uit de streek hier afkomstig. In de weekends en de vakanties bezocht ik vaak het huis van mijn oma; het huis waar ik nu al 14 jaar woon. Ik ging er vissen met mijn vrienden en de omliggende dorpen heb ik allemaal op mijn fiets doorkruist. Dat vissen, het wandelen langs de riviertjes en in de bossen... dat is wat je van mijn jeugd terugvindt in mijn albums.

Ik hou van deze streek en ik ken haar goed. Mijn grootmoeder heeft me veel verteld over het leven in deze streek aan het begin van deze eeuw. Daarom ben ik aan deze wereld verknocht geraakt en spelen mijn verhalen zich in het verleden af. Ik verzamel oude foto's en boekjes over het verleden van de Ardennen. Het begin van deze eeuw is nog steeds toegankelijk. Veel van die tijd bestaat nog steeds. Dit huis bijvoorbeeld dateert uit 1850. Ik heb het gereconstrueerd, maar zonder er een museum van te willen maken.

Ik werk veel met ansichtkaarten en foto's die ik zelf maak. Ik kan dan door mijn tekeningen terug gaan naar die oude tijd. Ik kan een deur van plastic veranderen in een houten deur, elektrische leidingen weglaten, enzovoorts. Zo had ik een oude ansichtkaart van een huis. Ik ben daar toen naar toe gegaan en heb het vanuit alle mogelijke hoeken gefotografeerd. Zo heb ik dat huis in haar oude staat kunnen tekenen vanuit verschillende gezichtshoeken. Ik teken dus door middel van recente foto's als het ware naar het verleden toe.

Kom je eigenlijk nog wel eens buiten de Ardennen?

Ja hoor, toch wel. Maar het probleem is dat je dan je wereld verlaat en iedere keer weer je werk moet onderbreken. Het is goed om collega's te ontmoeten, maar om nu iedere acht dagen je werk te moeten onderbreken om ergens te gaan signeren...?

Heb je altijd al strips getekend, of ben je daar tijdens je opleiding op St-Luc mee begonnen?

Als kind heb ik al getekend. Al toen ik nog in Luik woonde. Veel contact met andere jongeren had ik niet. En in de weekends tekende ik. Ik kocht toen ook al veel strips. Als ik 100 franken had, dan kocht ik daar strips van. Tijdens mijn tekenopleiding op St-Luc zijn er al enkele pagina's van mij gepubliceerd in Vrij Vel van *Robbedoes*. En ik heb voor Dupuis ook een verhaal gemaakt, Uncle Pol, dat echter nooit is gepubliceerd. Tijdens mijn laatste jaar op St-Luc heb ik een aantal waar gebeurde verhalen voor Lombard gemaakt. Normaal gesproken had ik toen 'illustratie' moeten volgen op St-Luc, maar ik ben met school gestopt omdat ik direkt met striptekenen wilde beginnen en toen nog niet zo'n afdeling op school was.

Je werd op St-Luc dus niet gestimuleerd om strips te maken?

Nee, zeker niet. Toendertijd waren de profs op school van de vakgroepen schilder- en beeldhouwkunst. Striptekenen werd als iets minderwaardigs beschouwd. En dat is nog steeds zo. Ze verbranden zich de ogen bij het bekijken van strips. Ik was de beste van de klas en had altijd goede cijfers. Maar de profes-

Geert van der Pol en Jean-Marie Mievis

soren bekeken mijn tekeningen nauwelijks! Erg, hè? Misschien waren ze ook wel jaloers. Zij konden niet van hun kunst leven en moesten les geven, terwijl wij striptekenaars er wel van konden leven. Dat frustreerde hen. In de stripwereld zijn er mensen wier werk maar zozo is en grafisch allesbehalve denderend, maar die er toch van kunnen leven. Net zoals er in de filmwereld slechte films zijn die een commercieel succes worden.

Na je studie op St-Luc ben je in dit huis bij je oma gaan wonen. Heb je veel verhalen van je oma in je strips gebruikt?

Nee, zij vertelde niet zoveel verhalen. Ik heb wel veel boeken die over legendes en dergelijke verhalen, en van daaruit vertel ik mijn verhalen. Mondelinge overlevering is er vandaag de dag niet meer bij. Die scène uit *Bosliefje* waar men moet loten voor militaire dienst, heb ik toevallig opgepikt uit een gesprek tussen mijn oma en haar neef. Ik heb toen doorgevraagd om die scène te kunnen maken. Maar dat is misschien het enige voorbeeld. Ik baseer me meer op legenden, fantastische verhalen en volksgeloof die ik in boeken vind.

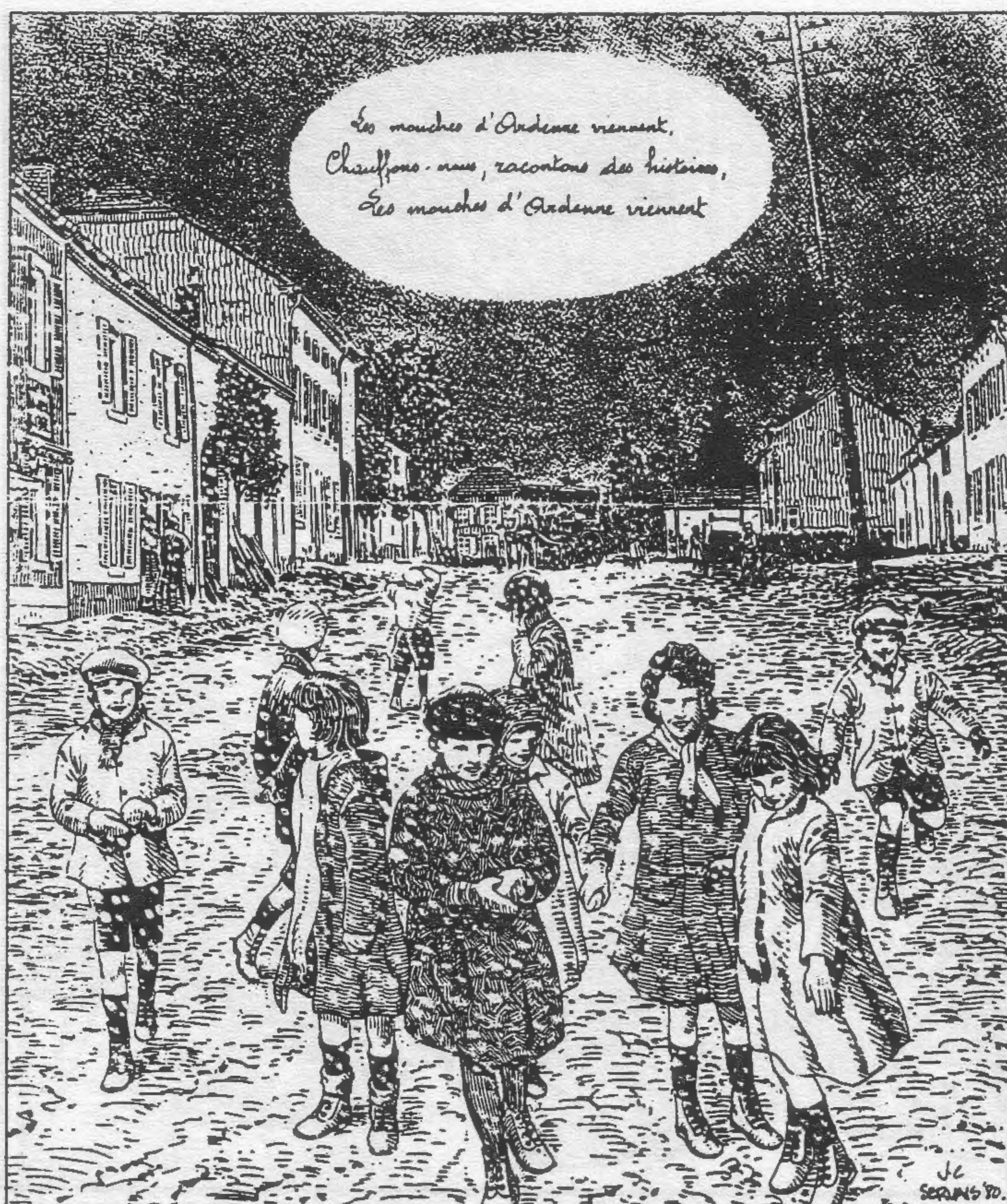
Zijn er personages in jouw werk die gebaseerd zijn op mensen uit de streek?

Nee, niet echt. Nou ja, je tekent altijd een beetje wat je om je heen ziet. In die zin is het mogelijk dat ik personages teken die typisch van deze streek zijn. Een oude magiër, bijvoorbeeld. Zo iemand vindt je in elk dorp wel; evenals de dorpsidioot. Ik heb wel veel boeken met foto's van oude mensen uit de Ardennen en die gebruik ik als uitgangspunt. Ik zie die mensen ook om me heen, dus zo moeilijk is dat niet.

Violette bestaat dus niet echt?

Nee, zij leeft slechts in mijn fantasie. Er was wel een oude vrouw die La Lucye heette. Maar ik geloof dat zij enkele maanden geleden is gestorven. Ze was al in de 90. Ze was een beetje een toverkol en doet als zodanig denken aan de Lucye uit het album. Ze woonde alleen en was niet getrouwd. Ze werd een heks genoemd. Waarschijnlijk omdat ze marginaal was, verschilde van andere mensen. Als je wilt zijn er bepaalde gebeurtenissen uit haar leven die vergeleken kunnen worden met gebeurtenissen uit het leven van Violette.

Want Violette en Lucye zijn ongeveer dezelfde persoon, op een

De straat van Servais, zijn huis staat rechtsvoor.

verschillende leeftijd. Violette zou na enkele jaren heel goed Lucy kunnen worden. Snap je?

Maken wij dat nog mee?

Nou, op het ogenblik heb ik geen zin meer om nog een nieuw *Boslieffe*-verhaal te maken. Dat heeft te maken met Dewamme, de scenarist. we zitten niet meer op dezelfde golflengte. *Boslieffe* werd gecreëerd op een moment dat Dewamme en ik een zeker gemeenschappelijk enthousiasme hadden. Maar dat was 10 jaar geleden, en nu zitten we dus niet meer op dezelfde golflengte. Ik wil graag nieuwe dingen ondernemen, terwijl Dewamme tevreden is met het herhalen van zaken die al in de afgelopen albums zijn verteld. Ik heb geen zin om *De terugkeer van Boslieffe*, *Het kind van Boslieffe*, of *De liefjes van Boslieffe* te maken. En daar draaide het toch een beetje op uit. Ik teken liever nieuwe avonturen dan de oude eeuwig te herhalen.

Hoewel... ik moet toegeven dat ik haar een beetje mis. Als de reeks verder gaat dan zou er iets nieuws moeten worden toegevoegd. Misschien iets van buiten dat ons te hulp komt... Ik weet het niet. Het probleem is dat zij in een heel klein wereldje leeft en dat wij zo ongeveer iedereen al hebben laten zien. Ze zou uit die kleine wereld weg moeten.

Maar ja, ik heb problemen met de scenarist en wij hebben haar samen geschapen. Dus laat ik het maar zo. Spijtig genoeg, want het publiek vraagt steeds naar haar.

Aan de andere kant vind ik het ook wel goed zo. Ik heb liever dat de reeks blijft zoals hij is, in plaats van haar uit te melken zoals veel andere tekenaars doen. Violette is geen personage om zomaar te herhalen. Ze moet gevoeld worden, geleefd...

Wat trekt je zo aan in het personage van Boslieffe; iemand die buiten de gemeenschap staat?

Het is altijd interessanter om het verhaal van een marginaal iemand te vertellen, dan dat van Jan en alle man. Het feit dat ze afgezonderd leefde in een tijd dat op het platteland de regels duidelijk gesteld waren, in een tijd waarin iedereen alles van iedereen wist... Voeg daarbij nog het magische, de hekserij, het etiket dat mensen die buiten het dorp woonden opgeplakt kregen omdat het dorp geen controle over hen kon uitoefenen... Dat trekt me aan in Violette. Ze leeft in vrijheid en wil dat blijven doen. Het doet er voor haar weinig toe of de bevolking haar accepteerd of niet.

Een album van jou zonder magie en hekserij is eigenlijk moeilijk voestelbaar. Hecht je er geloof aan of is het een soort vlucht uit de realiteit?

Magie en hekserij zijn op het platteland nog steeds aanwezig en het vertellen van die verhalen maakt het me inderdaad mogelijk om het leven van alledag te ontvluchten. Maar in de Ardennen is

het toch niet meer zo sterk aanwezig als vroeger, of als momenteel in sommige streken van Frankrijk. Ik ben zelf niet ingewijd in de hekserij en heb ook nooit zo iemand ontmoet. Ik heb al die dingen uit boeken. Ik ben ook geen specialist in magie en folklore. Ik lees boeken en haal daaruit wat bruikbaar is voor mijn verhalen. Al zit er natuurlijk altijd wel een basis in die echt is. Het is alsof ik een historische strip maak waarvan het verhaal verzonnen is, maar de kostuums, gebruiken, enzovoorts echt zijn. Maar ik ben nu al 10 jaar bezig met dat onderwerp en ik ontdek nu niet veel meer dat ik nog zou kunnen vertellen. Ik ben er zo'n beetje over uitgeschreven.

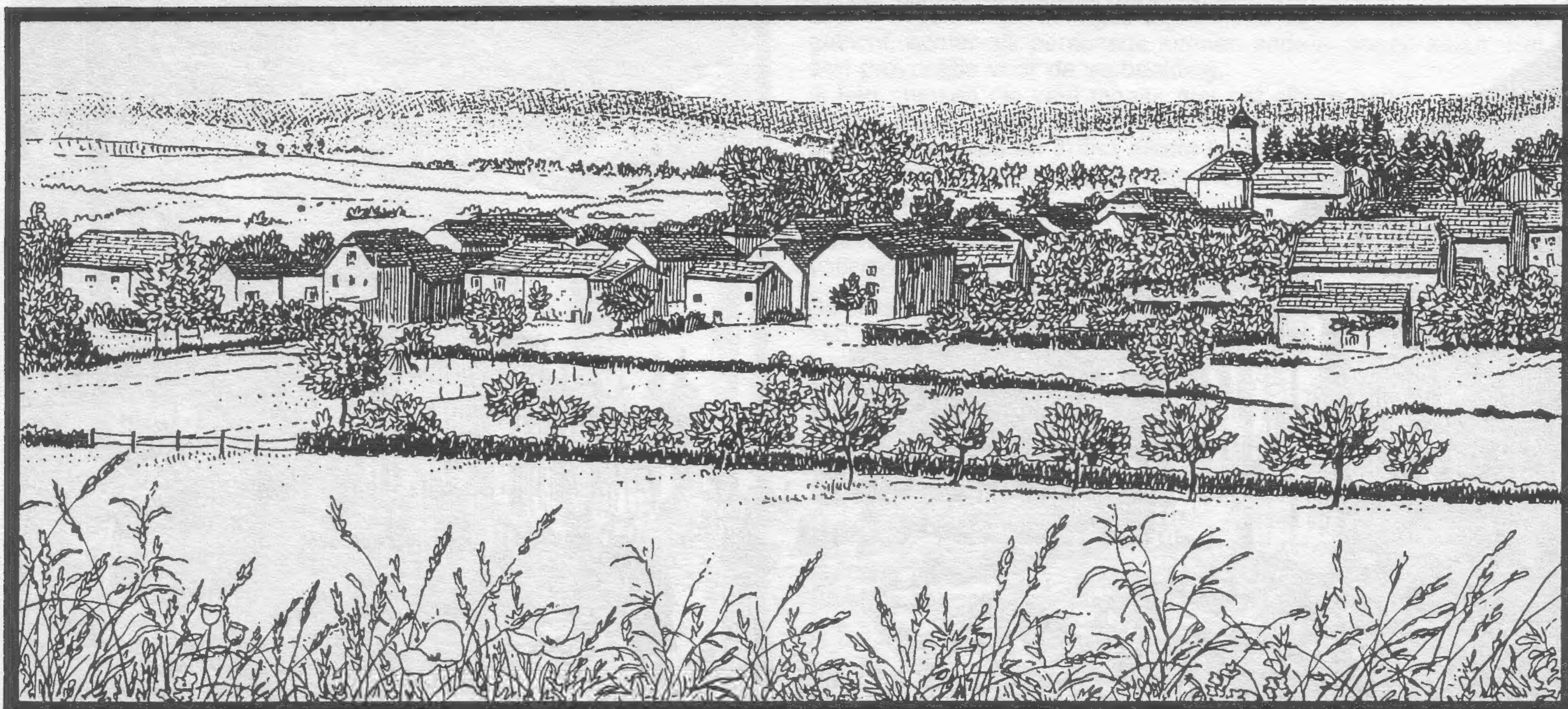
Speelde dat ook al mee toen je Les saisons de la vie maakte?

Die boeken maakten het mij mogelijk om 'het kleine' van de strip te verlaten en grotere tekeningen te maken. Voor mij was het een mogelijkheid om eens op een andere manier te werken en tegelijkertijd een documentaire te maken van alles wat ik in mijn strips heb laten zien. *Les Saisons De La Vie* zijn een realistisch document, terwijl *Boslieffe* een roman is. Ik heb de bron van die roman, het leven van alledag willen laten zien.

Je vertelde al dat je veel met foto's werkt. Hoe komt een album van jou nu precies tot stand?

Ik begin met een onderwerp. En als ik dat heb koop ik er boeken over om me te documenteren. Die fase duurt soms jaren. Het basisidee van het onderwerp waar ik nu mee bezig ben dateert al van zo'n drie jaar geleden. Je kunt niet zeggen: Voilà, nu begin ik een nieuw verhaal. Nu documenteer ik me. Dat is een proces dat maanden, zelfs jaren kan voortslepen. Natuurlijk komt er dan een moment waarop je een beslissing zult moeten nemen en zult moeten beginnen. In dat stadium zit ik nu met mijn nieuwe verhaal. Dat wordt een verhaal over wolven zoals ze werkelijk zijn. Maar het is nog te vroeg om daar meer over te vertellen. Ik werk er nog niet echt aan. Maar op zo'n moment lees ik werkelijk alle mogelijke documenten. Ik leef enkel nog in die wereld. Dan schrijf ik een zeer ruwe synopsis. Je zou het een klad van een synopsis kunnen noemen, met slechts de grote lijnen van het verhaal. Dat laat ik dan een maand of drie rusten, waarna ik een uitgebreidere synopsis schrijf die ik aan de uitgever voorleg. Ik bekijk dan ook hoeveel pagina's het verhaal in beslag zal nemen, in welke collectie het zal passen, enzovoorts.

Vervolgens begin ik aan de *découpage*. Van elke pagina maak ik een onderverdeling in hokjes met aan de ene kant van het hokje een beschrijving van het plaatje en andere kant de tekst.

Staat het merendeel van het album dan al vast, of verander je er nog veel aan?

Voordat ik met het tekenen begin staat de *découpage* vast. Er kunnen nog wel wat kleine veranderingen voorkomen, maar je mag dan niet meer te veel veranderen. Want tussen het begin en het einde van een verhaal ligt soms wel een jaar. Als je in die tijd grote dingen verandert loop je het risico dat het verhaal er slechter op wordt. Het kan wel voorkomen dat er een pagina bij komt of dat ik een hokje vergroot of verklein omdat ik een nieuw document gevonden heb of een nieuw idee. Maar dat zijn details. De structuur ligt vast.

Als de *découpage* achter de rug is verzamel ik zoveel mogelijk documenten. Foto's en dergelijke.

Momenteel zit ik in de tekenfase van een politieroman met fantasy-elementen. Je ziet dat ik mijn terrein een beetje aan het verleggen ben. Het verhaal speelt zich in het nabij gelegen Virton af en gaat over een gek, gesloten meisje dat zich met een bijenvolk vereenzelvigt en haar zus en de andere inwoners van het provinciestadje ontzag wil inboezemen. Ik ben in Virton foto's gaan nemen. Het verhaal speelt zich in deze tijd af, zodat ik nu ook auto's, fabrieken en dergelijke teken. Ik heb niet alleen foto's van die auto's, maar ook maquettes.

Al die documentatie verzamel en klassificeer ik voor ik met tekenen begin. Voor die documentatie gebruik ik zo'n beetje alles; van tijdschriften tot fotoromannetjes. Ik noteer alles waarvan ik denk dat ik het zal kunnen gebruiken. Dat kunnen mensen zijn, maar ook houdingen.

Dat gebeurt dus allemaal na de *découpage* en voor het eigenlijke tekenen. Al zijn er altijd details die ik tijdens het tekenen nog op moet zoeken.

Je werkt zowel in kleur als in zwart-wit. Dat moeten toch twee verschillende manieren van werken zijn?

Tot nog toe is zwart-wit voorbehouden aan strips voor volwassenen en kleur aan strips voor een groot publiek. Bij zwart-wit werk ik meer op het niveau van de materie om grijs- en zwart-tinten te maken. Voor een album dat in kleur gedrukt gaat worden werk ik luchtiger, zodat de kleuren later nog toegevoegd kunnen worden. Bij zwart-wit tekeningen moet je alles heel leesbaar houden. Een personage moet bijvoorbeeld in het oog springen zonder dat je kleuren hebt die je daarbij helpen. Een personage of een auto door middel van kleur goed uit laten komen is heel makkelijk.

Waar gaat jouw voorkeur naar uit?

Laten we zeggen dat ik liever in zwart-wit werk, maar dat ik graag iets meer met kleur zou willen werken om te zien wat dat voor resultaat geeft. Bij de drukker geeft zwart-wit nooit problemen; het blijft zwart-wit. Bij kleur daarentegen kunnen altijd onverwachte verschillen optreden.

Maar ik werk toch liever in zwart-wit. Het staat veel meer

verbeelding toe en de lezer moet zich inspannen om de dingen te ontcijferen, omdat het minder makkelijk leesbaar is. Daarentegen is het wel veel poëtischer en veel fantasierijker.

Kleur jij je eigen platen in?

Ja. Al ben ik niet tevreden over de kleuren van *Isabelle* en de andere albums. Het enige werk waar ik tevreden over ben is de cover van *De lokroep van de barones*. Maar die heb ik dan ook rechtstreeks op het origineel ingekleurd, zodat de gedrukte cover min of meer getrouw is aan het origineel. Het is nog niet echt perfect, maar ik ben er tevreden over.

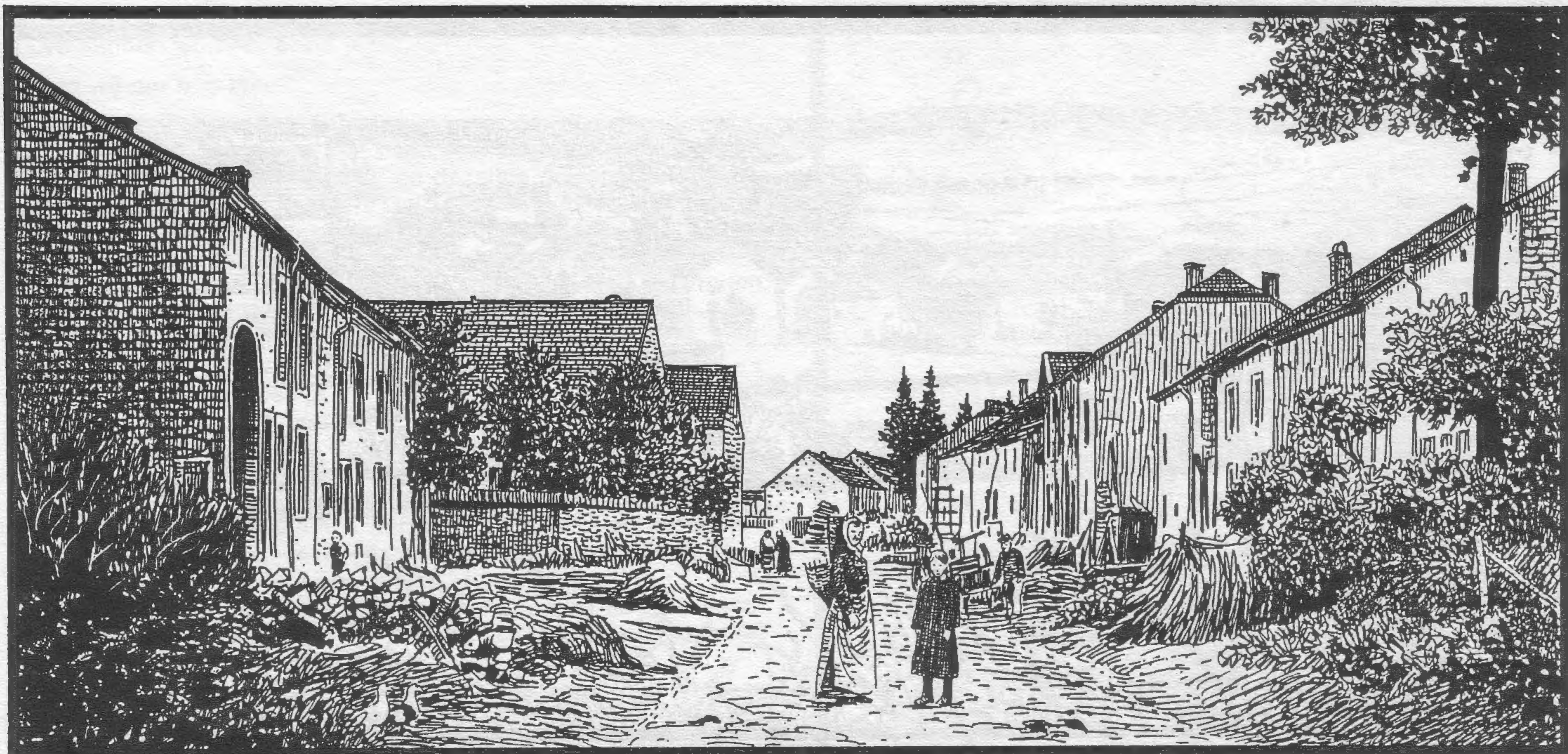
Hoeveel tijd besteed jij aan een kleurenplaat?

Het tekenen in potlood duurt ongeveer tweeëneenhalve dag. Het inkleuren van een plaat ongeveer een halve dag. Ik werk dus zo'n drie dagen aan een kleurenplaat.

Schilder je eigenlijk wel eens?

Nee, ik kan niet schilderen. Ik ben graficus, tekenaar. Ik maak gekleurde tekeningen, maar geen schilderijen. Af en toe maak ik

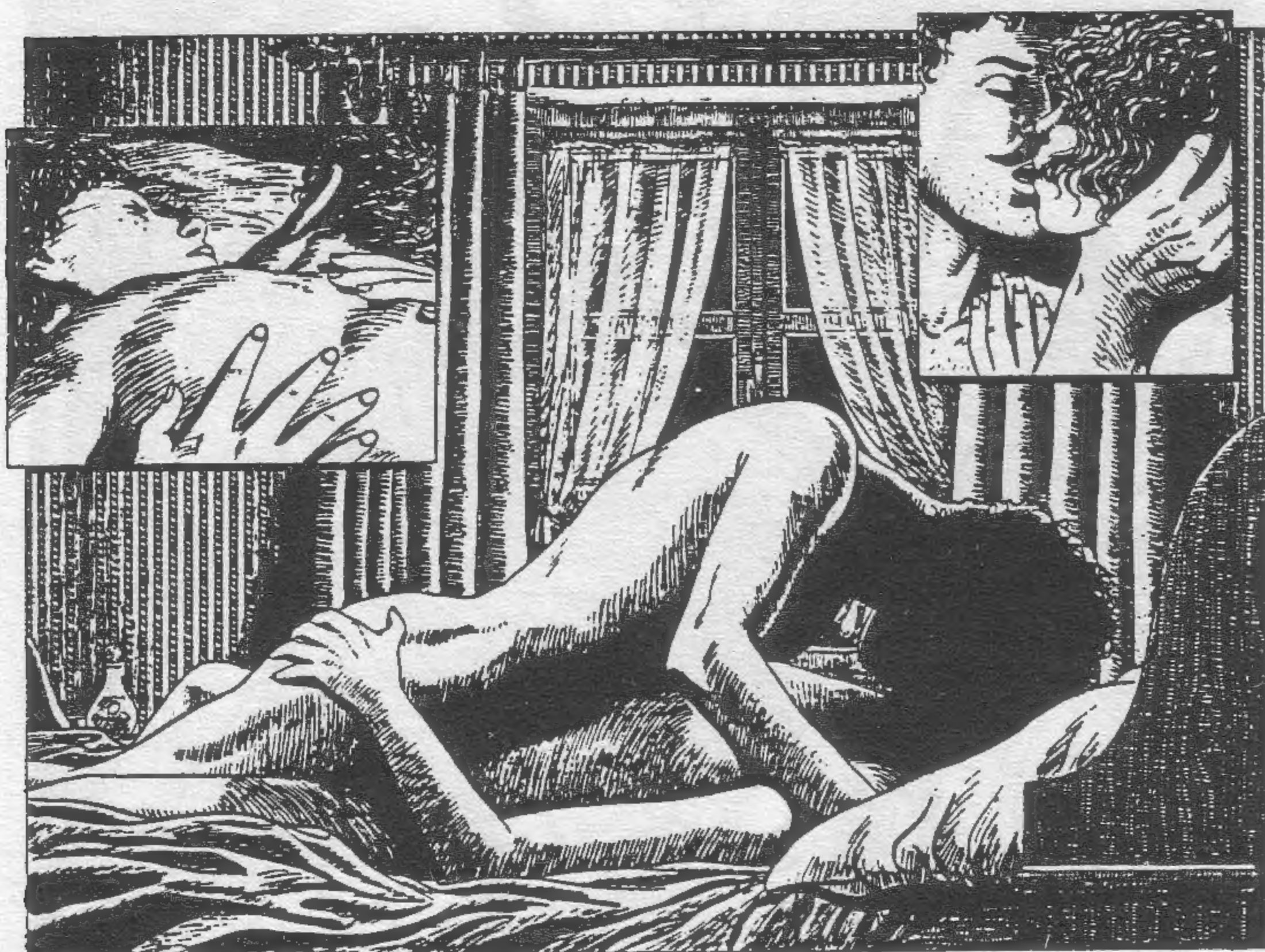
wel eens een affiche of een zeefdruk, maar dat gebeurt steeds minder en minder. Zoiets is meestal voor kleine uitgevers en als het dan op betalen aankomt is er niemand thuis. Die dingen doe ik nu alleen nog voor mensen die ik heel goed ken.

Hoe belangrijk vindt jij de papiersoort waarop een album gedrukt wordt?

De papiersoort speelt een heel belangrijke rol. Daarom worden kleurenalbums nu ook vaak op glanzend of verzadigd papier gedrukt. Dat heeft weer tot gevolg dat een ingekleurde tekening de ene keer in de soep gedraait wordt en de andere keer een meesterwerkje wordt. Als je bijvoorbeeld de kleuren in de luxe editie van *Isabelle* vergelijkt met die in de gewone editie, dan is het godgeklagd dat ze niet altijd rekening houden met de papiersoort in relatie tot de gebruikte kleuren. Neem nu ook die *Blake en Mortimer*-uitgaven. Vroeger werden die op mat papier gedrukt en dat dempte die levendige kleuren goed. Nu worden ze op glanzend, verzadigd papier gedrukt waardoor de kleuren er heel slecht uitkomen. De traditionele Lombard uitgaven zijn superieur vergeleken met de luxe uitgaven op groot formaat die ze nu maken. Dat is dus het omgekeerde fenomeen. Maar aan de andere kant werkt men nu veel met aquarelkleuren en pasteltinten en daar leent zich verzadigd papier weer heel goed voor.

Besteed je veel tijd aan schetsen en voorstudies voor je aan het eigenlijke tekenen begint?

Nee, ik werk rechtstreeks op de plaat. De fotografische documenten die ik verzameld heb dienen als uitgangspunt, als een soort schetsen. Een karikaturist moet de juiste beweging vinden. Franquin bijvoorbeeld maakt schetsen. Zelf werk ik anders.

Ik schets twee platen, inclusief lettering op een dag. De volgende dag werk ik die twee platen uit en normaal gesproken inkt ik ze ook op een dag. Maar dat laatste lukt me nu niet meer omdat ik veel meer details in mijn platen breng.

Ik ben altijd aan twee tot vier platen tegelijk bezig. Dat werkt gevarieerder. Maar als de platen ingekleurd moeten worden duurt het allemaal wat langer. Dan moet je die platen eerst naar de uitgever opsturen, die ze op zijn beurt weer naar de drukker stuurt en daarvan krijg je dan uiteindelijk de blauwdrukken. Dan zit er soms wel drie weken tussen het tekenen van een plaat en het moment waarop je die plaat kunt gaan inkleuren. Dat is het vervelende van het werken in kleur.

In jouw werk is erotiek eigenlijk altijd al onderhuids aanwezig geweest, maar in De Almanak was het in eens een stuk expliciter. Waarom?

Ja, dat klopt. Geneert je dat? [Hij lacht] Magie en erotiek gaan altijd samen.

In De Toverkol toch niet?

Nee, maar *De Toverkol* heb ik voor Lombard gemaakt; voor het weekblad Kuifje. En daarvoor mocht ik bepaalde verhalen niet maken. Een verhaal over exorcisme en sabbats, bijvoorbeeld, mocht ik niet maken omdat het voor een jong publiek was bedoeld. Alle verhalen waar hekserij en erotiek samengingen mochten niet in *De Toverkol* en die heb ik later uitgewerkt voor *De Almanak*. Aangevuld met datgene dat ik nog over hekserij te vertellen had.

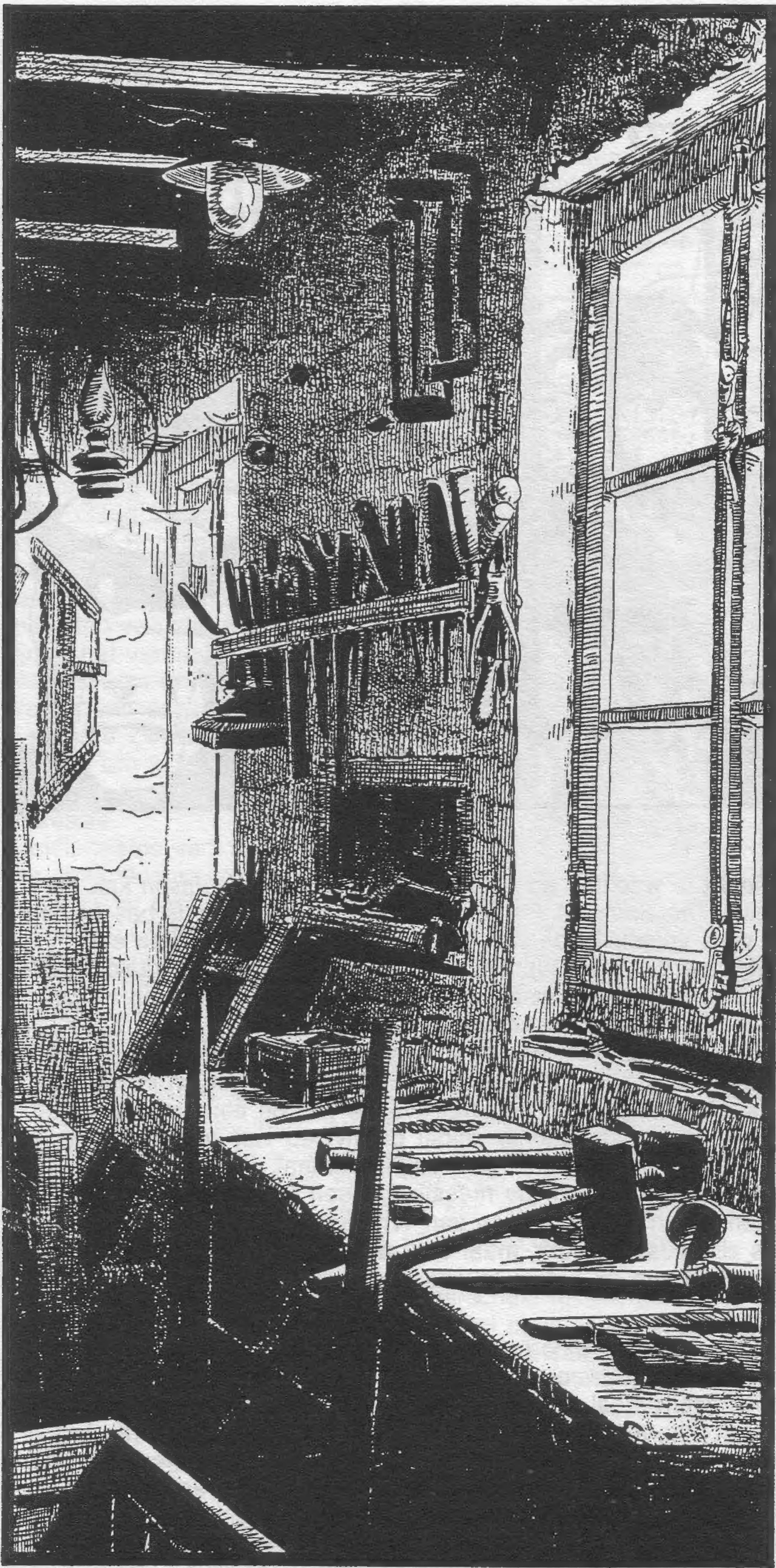
Bij Casterman werkte ik voor een volwassen publiek en genoot ik veel meer vrijheid. Ook al omdat het een zwart-wit strip was en het publiek dus als het ware gewaarschuwd was. *De Almanak* kun je duidelijk niet aan een tienjarig kind laten lezen. Het zal zich wel amuseren, maar ja... Het is geen boek dat je in een supermarkt kunt kopen. Je vindt het alleen in de boekhandel.

Wil dat zeggen dat je je uitgevers heel bewust uitkiest?

Ja. Ik kies een uitgever zo'n beetje uit in functie van het album waaraan ik wil gaan werken. Bij Casterman werk je automatisch voor een volwassen publiek en bij Lombard voor een jonger publiek. Ik voel me nu meer geneigd tot het werken voor volwassenen en steeds minder tot het werken voor Lombard. Zeker nu zij door de groep Emperre [een zakengroep op katholieke grondslag, red.] is overgenomen met alle censuur die daar bij komt. Ik beschouw mezelf als een vrij auteur. Ik werk zonder enige terughoudendheid, zonder censuur en louter voor mijn plezier.

Voor Glénat heb je Montagne Fleurie gemaakt. Dat speelde zich ineens niet meer op het Ardennense platteland af. Was je het misschien beu?

Over dat album heb ik niet veel te zeggen. Het was het resultaat van de wil om te veranderen, maar dan op een veel te brute manier. Dat album markeert ook de scheiding met mijn scenarist en ik heb dat album niet echt 'doorvoeld'. Het is waarschijnlijk

mijn enige album dat een beetje 'gemaakt' is, een beetje gekunsteld. Het is geen kind van mij. Maar het is er, he? Misschien was *Montagne Fleurie* ook wel noodzakelijk om een breuk bij mij te illustreren. Je moet evolueren. Zoals ik al eerder zei teken ik nu aan een verhaal dat zich in een stad afspeelt, in plaats van in een dorp. Hoewel ik dit verhaal echt aanvoel, had ik het niet direkt na *De Almanak* kunnen maken. Er moest een soort tussenhalte tussen zitten.

Er zat dus geen fascinatie met de Oriënt achter?

Nee. Ik heb er wat over gelezen, maar veel weet ik er niet van. Ik kan over zaken die ik niet goed ken niet zo exact zijn als over zaken waar ik goed in thuis ben. De tekeningen zijn minder doorvoeld omdat ik nog nooit een voet in het Oosten heb gezet.

Het daarop volgende album, De lokroep van de barones, is wel weer gesitueerd in een wereld waar je goed in thuis bent. Het album leent zich voor verschillende interpretaties. Hoe zie je dat zelf?

Wel, het is geen roman. Het is eerder een poëtisch essay. Je kunt het opvatten zoals je wilt. Ik heb het gemaakt zoals ik denk dat het goed is. De veelheid aan ideeën die er in zit komt niet van mij, maar van Beaucarne. Ik heb ze alleen in een strip omgezet. Achter de dunne verhaallijn van de knecht die opzoek is naar de barones die na de atoomontploffing is verdwenen en

allerlei vreemde personages tegen komt zit veel meer. Achter elk gezicht, achter elk personage kunnen andere dingen zitten. Het is een provocatie voor de verbeelding.

Ik ken mensen die veel moeite met het album hadden en het een aantal keer moesten lezen. Je moet echt bereid zijn alle realiteit achter je te laten en in het album kruipen. Want ik gooi alles door elkaar en probeer ook niets uit te leggen. Je moet er moeite voor doen.

Beaucarne staat vermeld als tekstschrijver. Schreef hij een volledig scenario of heb je je op zijn liedteksten gebaseerd?

De teksten zijn van Beaucarne, maar het verhaal is van mij. Ik heb zijn teksten gelezen en heb vervolgens het verhaal van die queeste geschreven. Ik was doordrongen van zijn wereld. En de marionetten en de maskers zijn dingen die heel dicht bij me staan, die tot mijn leefwereld behoren. In tegenstelling tot *Montagne Fleurie* dat ver van me af ligt.

Ze bezitten stuk voor stuk een fantastisch aspect, iets feeërieks. Ze leven voor mij. En sinds ik ze in het album gebruikt heb zijn het allemaal personages geworden. Er zijn maskers bij die ik al had voordat ik met het tekenen van strips begon. Anderen heb ik speciaal aangeschaft met de rol die zij in *De lokroep van de Barones* zouden moeten gaan spelen in mijn hoofd.

Is De lokroep dan je meest geliefde album?

Nee, dat is *De Almanak*. Omdat die veel dieper gaat dan *De Toverkol*. Ook al hadden die eerste albums een soort frisheid die in de latere albums vervangen is door een soort rijpheid. *De Almanak* is echt degelijk opgebouwd. En mijn favoriete verhaal is dat van de onderwijzer. Maar ook dat van de oude man die het beeldje van het kindje Jezus steelt. Dat zijn zo'n beetje parallele verhalen. Ach, eigenlijk hou ik van ze allemaal.

En van het werk van andere auteurs?

Och, er zijn zoveel mensen die ik bewonder. Ik hou veel van Bourgeon, ook al vind ik zijn laatste werk tekstueel heel moeilijk. Ik heb moeite met dat middeleeuws, maar grafisch gezien is het prachtig!

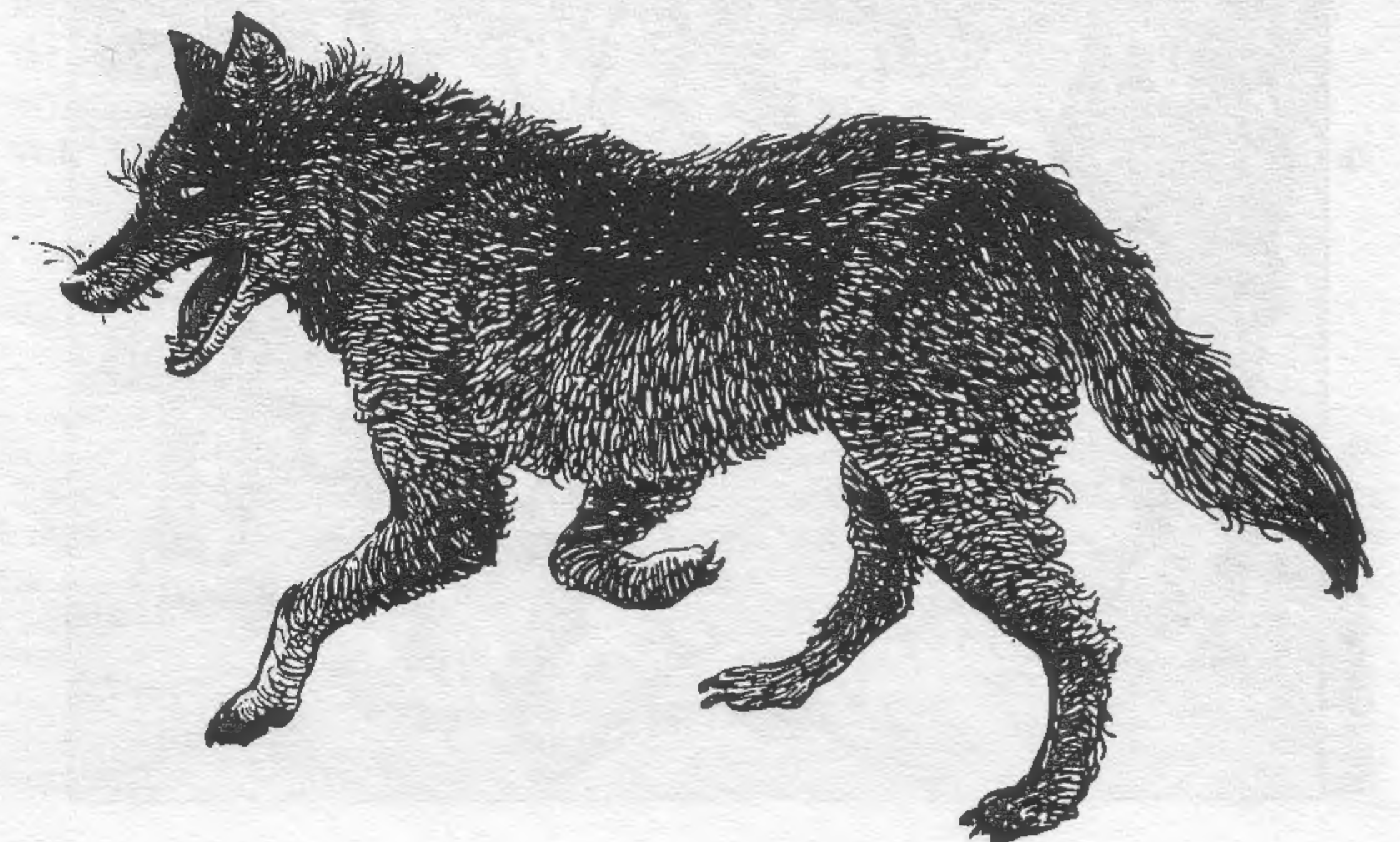
Manara is schitterend...en Hermann, Giraud, Hislair, Pratt, Comès... Ik hou van auteursstrips; albums waarin je de auteur voelt. Maar dat soort strips wordt steeds zeldzamer. Men keert nu terug naar een soort classicisme, naar series. En oude dingen worden nu opnieuw getekend: Blueberry, Buck Danny... Het verkoopt wel, maar de strip evolueert er niet door.

Tien jaar geleden had je een hele reeks interessante auteurs, maar dit jaar is er niet veel goeds verschenen, he? Gelukkig zijn er ook nu nog wel goede debuterende auteurs. Bij Dupuis zijn er een paar die klassiek te noemen zijn, maar die toch hun eigen stijl hebben: Berthet en Le Gall, bijvoorbeeld. Maar het zijn geen avant-garde strips. Het is eerder het populaire genre. Dat is dus de nieuwe weg die nu in de stripwereld wordt ingeslagen. Hoewel je ook niet in het andere uiterste moet belanden. Bij Humanoides en Casterman zijn er albums verschenen waarbij het nodig was dat de auteur er bij stond om te vertellen waar het allemaal over ging.

Tot slot: zit er een boodschap in jouw strips?

Ik heb nooit een boodschap. Ik vertel waar ik zin in heb. Iedereen moet maar zien wat hij er in ziet. Dat is alles. Het is gewoon mijn 'ding', zo simpel is dat. Ik betuig mijn gevoelens en in die zin zou je wel kunnen zeggen dat er een vorm van engagement in mijn strips zit. Want ik heb natuurlijk ook mijn opvattingen. Maar voor mij geen gedoe met leuzen en vlaggen. ●

Interview door: Geert van de Pol en Jean-Marie Mievis
begeleiding en bewerking: Mike Leenders.

Barry Smith is een tekenaar die door zijn uitermate zorgvuldige en gedetailleerde tekeningen slechts van tijd tot tijd iets van zich laat zien. In *Marvel Comics Present 72-84* verschijnt een nieuw verhaal met zijn tekeningen in 13 afleveringen van circa 8 pagina's elk. Opmerkelijk genoeg is dit verhaal niet alleen door hem getekend, maar ook geschreven! Het verhaal zal gaan vertellen wat zich allemaal in het verleden van "Weapon X" (de superheld Wolverine) heeft afgespeeld. Voor de liefhebbers van superhelden een langverwacht verhaal.

Na *Watchmen* en *V for Vendetta* is Alan Moore een schrijver naar wiens werk zeer velen uitkijken. Voor hen zou *From Hell 1* een nieuwe aanwinst kunnen zijn. Dit boek van 80 pagina's bevat de eerste drie hoofdstukken van het horrorverhaal dat hij in samenwerking met Eddie Campbell aan het maken is. Deze hoofdstukken zijn overigens eerder al in *Taboo* verschenen. \$ 7,95 bij Tindra Publishing.

Sommige mensen zien ook in alles geld. Zo brengt Apple Comics de volgende titels: *Winning in the Desert* (een verkleinde versie van het overlevens handboek van het Amerikaanse leger), *Iraq Attacks* (een biografie van meneer Saddam) en *Vampire Jihad* (Dracula, de wrede leider van een land in het Midden Oosten bereid zich voor op de strijd tegen de rest van de wereld).

In *Silver Surfer 44* zien we dat schrijver Jim Starlin zijn geesteskind, en een van de meest populaire figuren uit de jaren zeventig, *Warlock*, tijdelijk weer op het toneel laat verschijnen. Nogal bijzonder, aangezien Warlock eigenlijk dood is. Maar als dit optreden een succes wordt, is mijn verwachting dat hij binnenkort weer definitief tot leven komt.

Algemeen geaccepteerd als eerste strip ter wereld is R.F. Outcaults *The Yellow Kid* van 25 oktober 1886. Het is nu mogelijk deze mengeling van humor en 100 jaar oude politiek te lezen in een hardcover van 164 pagina's, waarvan 80 in kleur, voor een bedrag van \$ 49,95 (uitgeverij Eclipse).

In *Detective Comics 627* viert DC de 600e verschijning van Batman in Detective Comics. Maar als in no. 27 de eerste verschijning was, was dan niet in no. 626 de 600e? In ieder geval, nummer 627 is 80 pagina's dik en bevat vier versies van het allereerste Batman-verhaal. Het zijn twee herdrukken (Waarvan een van Bob Kane) en twee nieuwe versies. DC viert een zuinig feest: de helft herdrukken, de andere helft gemaakt zonder echt grote namen. Was het geen leuk idee geweest om een van de groten uit het Batmanverleden (bijvoorbeeld Neal Adams, Marshall Rogers of Frank Miller) iets te laten tekenen. Prijs \$ 2,95

Berni Wrightson

Wie zit te wachten op nieuw werk van Berni Wrightson kan het beste *The Stand: A Portfolio* kopen. Deze portfolio is beschikbaar in twee verschillende versies: een gewone (\$ 20,00) en een gelimiteerde (\$ 40,00). Beide portfolio's bevatten 12 fraaie zwart-wit platen, die als illustratie hebben gediend bij Stephen Kings *The Stand*. Het verschil tussen de versies zit 'em in de 1200 handtekeningen die Berni voor de gelimiteerde versie heeft neergezet. Een heruitgave van stripwerk is te vinden in *Batman: The Cult*. Het is een paperbackversie van de eerder verschenen miniserie, waarin Batman onder de invloed van cultleider, dominee Blackfire komt te staan. Een aardig verhaal, maar ook niet meer dan dat. Reden voor de meeste mensen om tot aankoop over te gaan zullen de tekeningen van Wrightson zijn. Niet zo schitterend als zijn illustratiewerk, maar toch altijd nog werk waarmee hij laat zien een van de betere tekenaars te zijn.

Uit de *Books of Blood* van de op-een-na-meest-bekende horrorschrijver (waarmee natuurlijk Clive Barker bedoeld wordt), komt het verhaal *Son of Celluloid*. Een ontsnapte gevangene slaagt erin om, in een verlaten bioscoop, een legende van het witte doek weer tot een moordlustig leven terug te brengen. Wie *Tapping the Vein* heeft gelezen, weet dat Barker een van de beste leveranciers is voor kwalitatief zeer hoogstaande horrorverhalen. En met fraai geschilderde tekeningen weet Les Edwards een uitstekend debuut als striptekenaar af te leveren. Niet echt onverwacht, aangezien hij al een grote bekendheid als schilder had verworven. Dit boek van 64 pagina's kost \$ 6,95 bij uitgeverij Eclipse.

Grote uitgeverijen als Marvel en DC nemen meestal weinig risico. Nieuwe series werden meestal bezet met superhelden die we al jaren kennen en die al uitvoerig zijn getest. Maar Marvel levert nu met *Darkhawk* een uitzondering op die regel af. In nummer 1 zien we de allereerste verschijning van Darkhawk. De teenager Chris Powell vindt een amulet die hem in staat stelt zich in de superheld Darkhawk te veranderen. Dat levert natuurlijk naast voordelen ook de bekende problemen op. Een allereerste kennismaking kost maar \$ 1,00.

Iets heel bijzonders is *Russian Mickey Mouse Magazine*. Door de samenwerking van een Deense uitgeverij met Disney-licentie en een Russische uitgeverij, kan Mickey Mouse als eerste westerse stripheld op de Russische markt met een eigen blad verschijnen. Wat overschotjes worden nu in een plastic zakje voor de bijzondere prijs van \$ 10,00 op de Amerikaanse markt gebracht. Wat veel voor 32 pagina's, die je door het plastic zakje niet eens kunt lezen. Wat maakt het uit. Er is toch bijna niemand die Russisch kan lezen. En het is een stukje (strip)geschiedenis.

Ragebol en Böcklin

Carl Bieker

Frank en Bom, de makers van Ragebol, laten in hun verhalen meer dan eens blijken wat hun persoonlijke voorkeuren zijn, met name op het gebied van strips. Meestal schijnbaar onopvallend op de achtergrond, maar een enkele keer ook overduidelijk op de voorgrond, recht voor de cameralens, duiken er namen op van bekende stripseries en stripauteurs. Een enkele naam valt even uit de toon, omdat die niet gelijk in de stripwereld geplaatst kan worden. Frank zegt daarover: "de namen die opduiken zeggen iets over onze interesses. Het is eerder een toevallige opsomming van namen dan een echt afgebakend gebied, alhoewel onze voorkeuren natuurlijk wel zijn af te lezen". Ook niet-stripnamen komen dus voor. Zo viel ons oog bijvoorbeeld op namen als Egon Klimt, Gaudi, Rodin, Henry Moore en Arnold Böcklin. Met name de laatste (Zwitsers schilder en beeldhouwer) is interessant omdat invloeden van zijn werk te traceren zijn in het verhaal: *De Beeldhouwers van het Licht*.

We hebben eens een paar boeken over deze Zwitser uit de kast gehaald om te kijken wat dat voor een man was. Hieronder een korte impressie.

Böcklin leefde van 1827-1901 en kan gekarakteriseerd worden als een schilder met een neiging naar romantiek. Over kunstwerken in het algemeen had hij de volgende opvatting: het kunstwerk is een autonome, fictieve wereld die met alle mogelijke middelen moest worden geïsoleerd van de banaliteit van alledag. Kunst en droom waren voor Böcklin verwisselbare termen.

Eens had iemand een schilderij bij Böcklin besteld en deze zei toen: "Nu krijgt u wat u wenst: een schilderij om bij te dromen. Het moet een zodanige stilte bij u teweeg brengen, dat u schrikt als er bij u op de deur wordt geklopt".

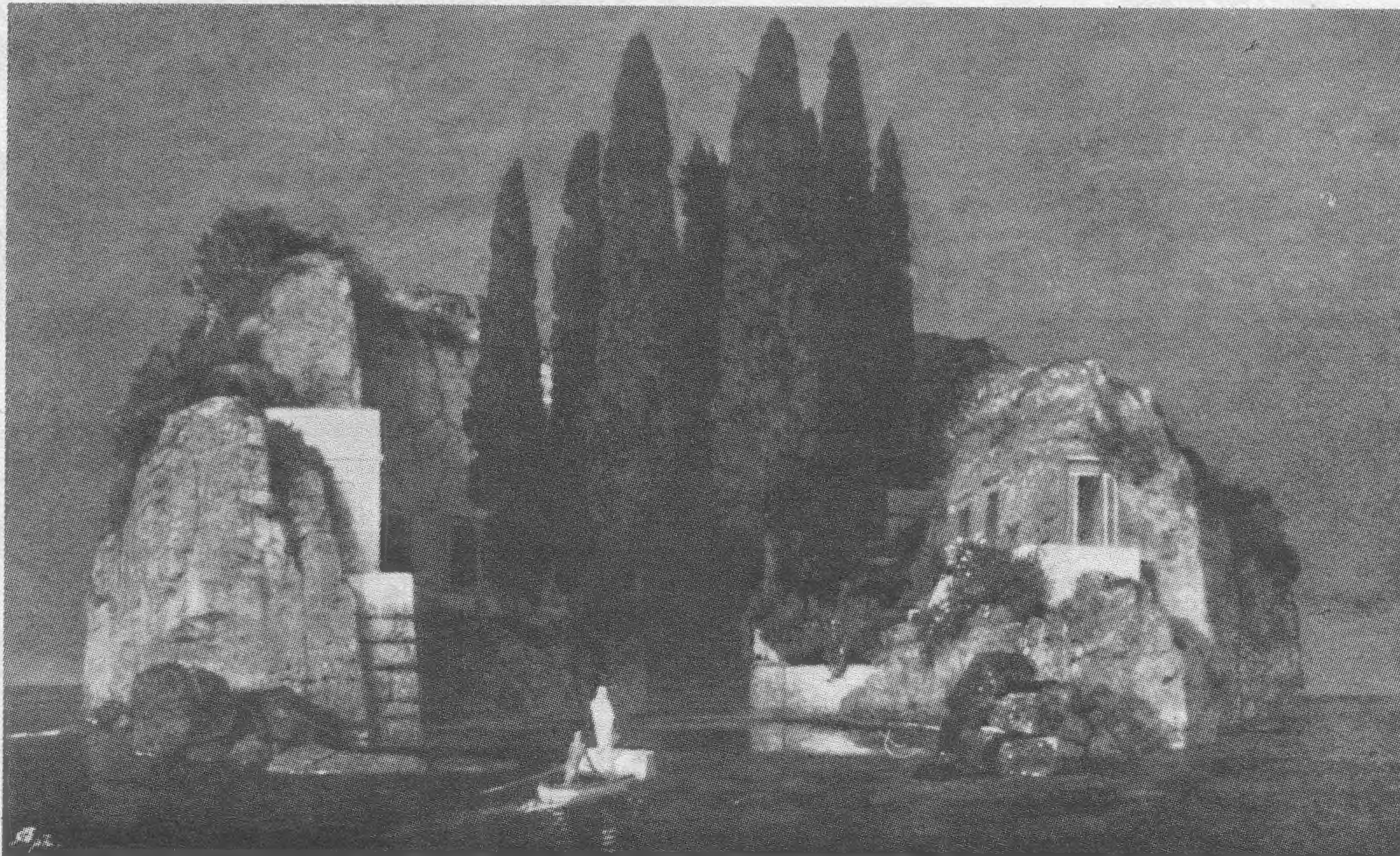
In de verhalen van Ragebol is dit onderscheid tussen droom en werkelijkheid eveneens aanwezig, al is het onderscheid niet keurig af te bakenen. De werkelijkheid bij Ragebol is inderdaad een soms wrede, soms saaie, banale wereld. Door zijn dromen, door zijn andere beleving van de wereld om hem heen weet Ragebol een aantal elementen die zouden kunnen horen bij een hogere, volmaktere wereld op te roepen. De manier waarop Böcklin tegen zijn schilderijen aankeek - voor zover dat te achterhalen is - is een soortgelijke: hij beeldt immers op het doek het tegendeel uit van wat hij in de wereld ervaart, alhoewel hij goed wist dat het kunstwerk zelf altijd een vorm van illusie zou blijven.

Eén van de bekendere werken van Böcklin is getiteld: *Dodeneiland* (1880). Het dodeneiland laat ons een melancholisch landschap zien: tegen een kobaltblauwe lucht rijzen steil de wanden van een rotseiland op, waarin donkere nissen zijn aangebracht. Aan de linkerzijde bevindt zich een monolithisch blok, een woning?

In een bootje dat boven het water lijkt te zweven staat een witte schim. Licht valt op de rug van deze persoon. Voor in het bootje ligt een (doods)kist die bedekt is met een witte doek. Midden in het schilderij torent een dichte haag van cypressen omhoog.

De voorstelling van het schilderij mag dan redelijk duidelijk zijn, maar het is niet echt bekend wat Böcklin met dit schilderij wilde

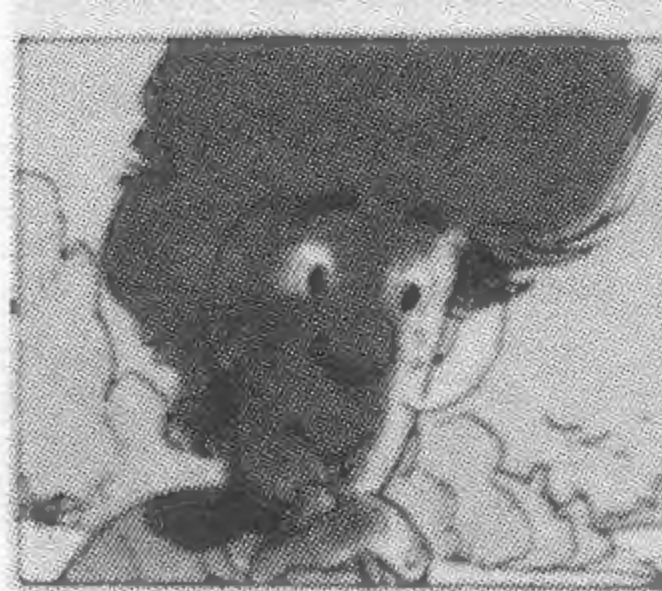
zeggen. Wat wel opvalt is dat Frank en Bom in hun natuurschetsen die voorkomen in het tweede album duidelijk geïnspireerd zijn door dit schilderij (en enige anderen met hetzelfde thema) van onze Zwitser. Ze maken veel gebruik van imposante rotspartijen met dezelfde donkere inkepingen, terwijl ook de cypressen veelvuldig aanwezig zijn (pl. 19.1). Ook wordt door hen op diverse platen (pl. 24.5 en 34.7) de combinatie rotsen - cypressen - water gelegd. Het melancholische karakter van het schilderij, dat als het ware bij het zien ervan over je heen valt is in het tweede verhaal van Ragebol minder evident aanwezig. Aangezien we echter te maken hebben met een stuk natuur dat

Het dodeneiland van Böcklin.

binnen de kortste keren opgeofferd zou worden aan de "voortgang", is iets van dit sombere karakter wel op zijn plaats. Dit geldt zeker voor Ragebol. Frank: "We zijn eigenlijk toevallig tegen Böcklin aangelopen. We wilden op een of andere manier het element mysterie in het verhaal benadrukken. Toen we de schilderijen van Böcklin zagen hadden we beide het idee dat deze voorstellingen precies datgene uitdrukten wat wij in de *Beeldhouwers van het Licht* wilden beschrijven. Ik zie het niet zozeer als het copieëren van andermans kunst. Het is ook niet in detail overgenomen. Het is eerder een bepaald idee dat we geprobeerd hebben te vertalen in een stripverhaal. Het was ontzettend moeilijk om dat spel tussen licht en schaduw, wat ons het meeste aansprak in zijn schilderijen over te brengen in een strip. Licht en schaduw komen op het oorspronkelijke schilderij veel beter uit. Dat ligt zeker ook aan de materialen waarover je de beschikking hebt."

Böcklin had de stelling dat een kunstwerk, hoe direct en duidelijk ook wat betreft de voorstelling, altijd iets aan de verbeelding van de beschouwer moest overlaten. Hij was van mening dat hij door het toevoegen van menselijke figuren aan het landschap de emotionele respons van de beschouwer kon stimuleren. Bij Ragebol is het duidelijk dat de menselijke figuren er niet voor niets staan, maar iets toe te voegen hebben aan het verhaal. En de respons van de lezer? We hebben de indruk dat deze steeds enthousiaster wordt. Maar het zijn dan ook juweeltjes van verhalen.

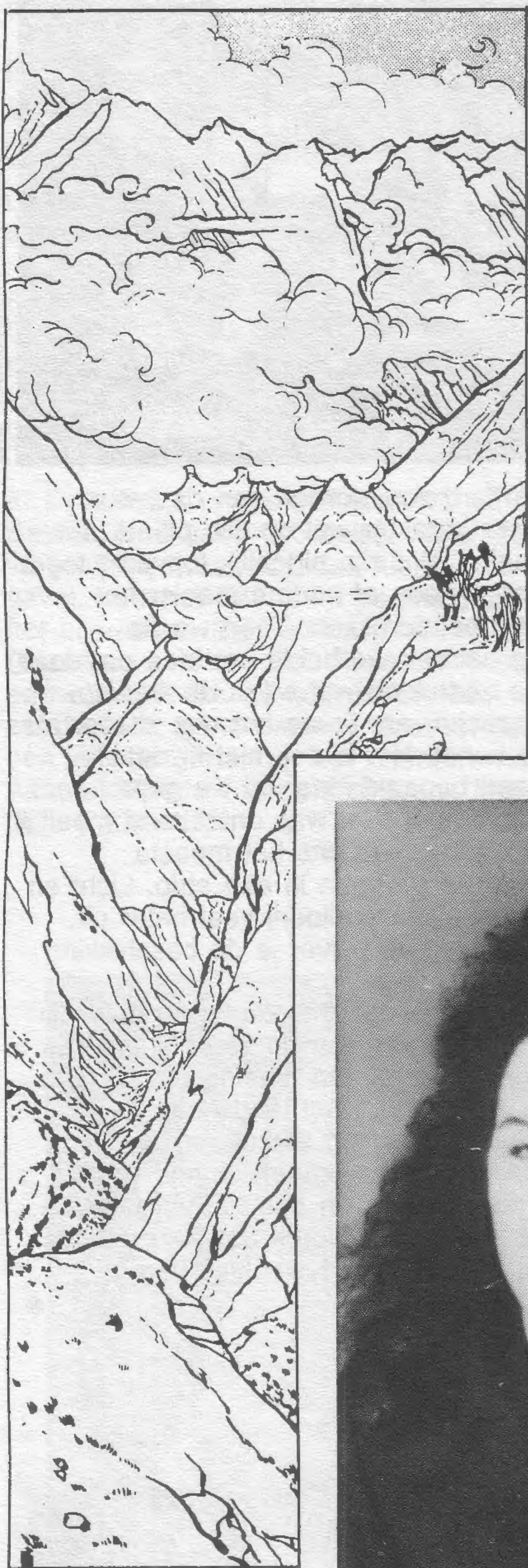
HOOR MAAR WAT EEN ANDERE SCHILDER DE CHIRICO, ZEGT: "IEDER WERK VAN BÖCKLIN GEEFT ONS EEN ZELFDE SOORT SCHOK DIE WE BELEVEN ALS WE EEN ONBEKEND IEMAND ONTHOETEN DIE WE DENKEN AL EENS EERDER ERGENS GEZIEN TE HEBBEN, ZONDER TE WETEN WAAR OF WANNEER. TENZIJ IN EEN ONBEKEND STAD: EEN WYK, EEN STRAAT, EEN HUIS WAAR VAN WE IN 'T GEHEIM DENKEN DAT WE 'T AL KENNEN."

-ONS IETS LATEN HERINNEREN DAT WE NIET HEBBEN GEKEND...
..OF NOG NIET KENNEN?

-JA, DAT IS MISSCHIEN ZIJN
GEHEIM: EEN TOVERKRACHT!

I LOOKED BACK TILL I
COULD NOT SEE MY
MOTHER AND SISTER
ANYMORE,
FEELING THIS MIGHT
BE THE LAST TIME.
BACK IN THE VILLAGE
IT SOON WAS RU-
MORED THAT I HAD
GONE AWAY TO
LEARN MAGIC....

De positieve energie van Milarepa

Carl Bieker

Het gebeurt zo nu en dan: je bent driftig op zoek naar materiaal voor de volgende ZozoLala en dan wordt je pad gekruist door iemand die waarachtig net de laatste hand heeft gelegd aan een fraai stripverhaal. In dit geval heet die "iemand" Eva van Dam. Tot mijn grote verbazing bleek het lijvige stripverhaal (78 pagina's) dat zij me liet zien tot op heden de enige strip te zijn die ze ooit gemaakt had. Een korte blik op het werk van een vrouw die na een opleiding aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Arnhem actief is als schilderes en die zich voor dit stripverhaal heeft laten inspireren door de ethische omgeving van het Himalayagebergte.

Het stripverhaal dat je hebt voltooid draagt als titel mee: Milarepa, Tibet's great yogi. Wat kun je vertellen over de figuur Milarepa, de hoofdpersoon van je verhaal?

Milarepa is in de boeddhistische literatuur een heel bekend figuur. Hij is de hoofdpersoon in een oud-volksverhaal dat ik heb leren kennen in de tijd dat ik zelf in Nepal heb gewoond. Het verhaal, waarin het lijden en transformeren van dit lijden zo centraal staan, intrigeerde mij zo, dat ik voelde dat ik er ooit eens iets meer mee moest doen. Ik heb geprobeerd zijn levensverhaal in stripvorm neer te zetten. Ik beschrijf zijn jeugd, waarin hij na het overlijden van zijn vader door zijn voogd zeer slecht behandeld wordt. Zijn moeder haalt hem over weg te gaan. Zijn moeder is van verbittering bezeten en smeekt hem door middel van zwarte magie wraak te nemen. Hij komt bij Lama's terecht en krijgt van hen onderwijs in onder andere de zwarte magie. Deze magie wendt hij in eerste instantie aan om zich te wreken op zijn oom maar later beseft hij toch dat dit niet de juiste manier is: het wordt hem

duidelijk dat hij de dingen waaraan hij blootgesteld wordt moet accepteren. Dit is de enige manier om met jezelf in het reine te komen. Hij leeft daarna een heel sober en wijs leven totdat hij door een jaloerse lama vergiftigd wordt.

Het verhaal kent natuurlijk ware en verzonnen gebeurtenissen, maar de essentie die ik vooral wil benadrukken is de boeddhistische denkwijze, waar ik zeer door getroffen ben; heel eigen aan deze levenswijze is de volgende gedachte: "wat jou ook overkomt, accepteer het. Hierdoor wordt je bevrijd van allerlei negatieve vormen van energie die je anders zullen beheersen". Het heeft mijn leven in ieder geval een enorme draai gegeven. Ik probeer deze levenswijze ook te volgen.

Waarom heb je ervoor gekozen om een dergelijk verhaal in de vorm van een strip uit te werken?

Met mijn schilderijen ben ik in staat om een moment weer te geven of bepaalde gedachten uit te drukken. Een heel leven en zeker een hele denkwijze kan ik daar niet in kwijt. Met het stripverhaal heb ik altijd een band gehad. In het verleden heb ik nog wel eens geprobeerd om een strip te maken, maar als ik daar nu op terug kijk ben ik blij dat het bij die poging is gebleven. Drie jaar geleden heb ik, geleid door een goed verhaal en veel inspiratie een nieuwe poging ondernomen met het doel Milarepa te bewerken.

Je hebt aldus veel inspiratie ondervonden vanuit die boeddhistische visie, maar heb je ook nog gebruik gemaakt van andere inspiratiebronnen?

Ik ben nog teruggegaan naar Tibet en heb er met diverse mensen over gesproken. Verder had ik uiteraard het vanuit het Tibetaans vertaalde verhaal in geschreven vorm tot mijn beschikking. Qua tekst kon ik me daar volledig op verlaten. Wat mij verder veel geholpen heeft bij het tekenen van dit verhaal en wat mij hier en daar heel geïnspireerd heeft zijn de muurschilderingen van Gulio Romano in Mantova, Italië. En als je bedoelt of ik nog veel naar ander stripauteurs gekeken heb dan kan ik de namen Moebius en Liberatore noemen.

Het boek is nog niet uit, maar zal rond april 1991 op de Amerikaanse(!) markt verschijnen. Je eerste stap op stripgebied en dan gelijk de Amerikaanse markt? Wilde de Nederlandse uitgeverwereld niet happen?

Weet je, ik zie het als volgt: de basis, dat wil zeggen de strip zelf, ligt in Azië; de uitvoer wordt gerealiseerd in Amerika en Europa komt daar weer achteraan. Hier in Nederland is geen echt goede markt voor strips, dat is algemeen bekend. Belangrijk is wel dat ik de eigenaar van deze Amerikaanse uitgeverij Shambhala persoonlijk ken en hij zag veel in het uitgeven van het boek. In Amerika is de markt voor boeken waarin toch de nadruk wordt gelegd op een levensbeschouwelijke benadering ook veel groter. Het Boeddhisme kent daar ook een grotere aanhang. Shambhala is een uitgeverij die vooral "New Age"-werken uitbrengt.

De Amerikaanse specialistische uitgeverijen kunnen misschien in dit opzicht wat ruimdenkender zijn, op andere vlakken zijn ze weer bekrompener: hoe reageert Shambhala bijvoorbeeld op het feit dat je hier en daar minder verhullende beelden hebt gebruikt?

Ik heb eerder al commentaar gekregen op het bloot in de strip. Onder meer van mijn Tibetaanse vrienden. Ik laat me grotendeels leiden door het oorspronkelijke verhaal, maar hier en daar wijk ik er van af. Enige spanning mag een verhaal wel kennen en soms volg ik gewoon een spontaan idee dat in me opkomt. Zo heb ik nogal wat commentaar gehad op de blote borsten van een ontwakend meisje. Een van mijn vrienden vond dat het afbreuk deed aan het verhaal en dat, als ik het ontluiken van de morgen wilde beschrijven, maar een dampende kom thee moest tekenen in het ochtendgloren. Nou, dan vind ik blote borsten toch een spannender beeld.

Wat me eigenlijk het meeste tegenviel van mijn uitgever is dat ze mijn cover hebben afgekeurd. Ik laat een vliegende naakte jongeman zien, alles heel sereen. Maar nee, wat zegt de uitgeverij: Hij is naakt en heeft ook nog eens zijn benen gespreid. Dat kan niet." Het lijkt wel of ze achter iedere blote bilpartij iets zoeken...

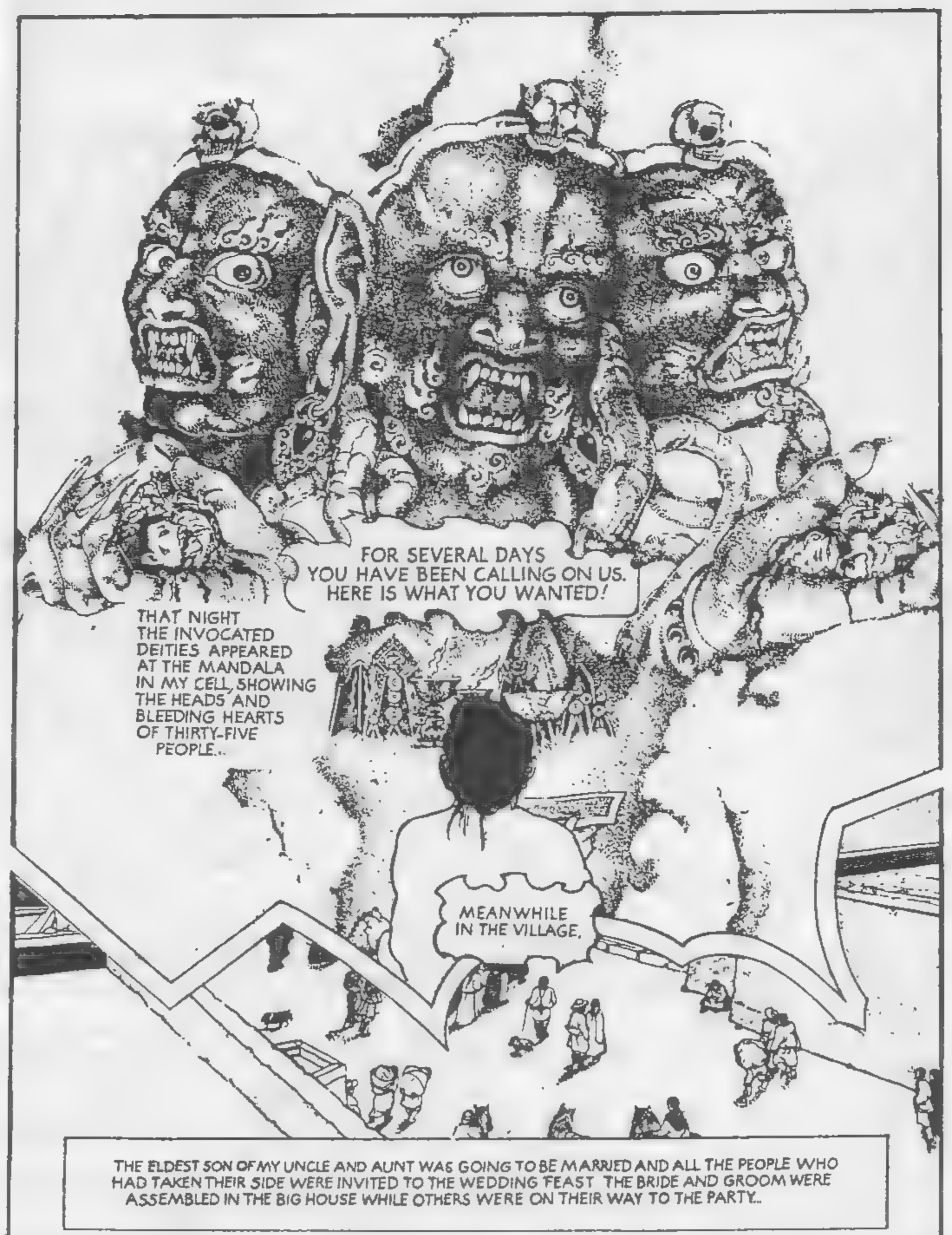

Kunnen we het verhaal later nog een keer op de Nederlandse markt verwachten?

Misschien, ik heb geen idee. Wel wordt mijn verhaal in Duitsland en Frankrijk -in vertaling- op de markt gebracht. En misschien komt er nog een co-productie ten behoeve van de Zuidoost-Aziatische markt. Landen als Taiwan, Singapore.

Beschouw je deze strip als een eenmalig project of kunnen we in het vervolg nog meer stripverhalen van je verwachten?

Daarop bestaat wel een kans. Maar ik heb aan Milarepa twee jaar gewerkt en ik ben blij dat het af is. Ik moet eerst weer een goed verhaal vinden voordat ik weer met een strip begin.

HET LAATSTE OORDEEL

Het kristallen zwaard: Het parfum van de Nurks (Goupil/Crisse)

Er zijn al zoveel Fantasy-verhalen geschreven dat het moeilijk is om nog origineel uit de hoek te komen. De eerder bij Blanco uitgegeven reeks *Hazel en Ogan* slaagde daar bijvoorbeeld niet in. *Het kristallen zwaard* is wel beter, maar kan het peil van *Op zoek naar de tijdsvogel* toch ook niet halen.

Scenarist Goupil gebruikt in dit eerste album van de reeks de klassieke fantasy-gegevens. Het Niets staat op het punt dood en verderf te zaaien en daarmee het evenwicht in de wereld te verstoren. De enige die dit gevaar kan keren is de strijdster Zorya. Om te slagen moet ze echter wel de meesters van de Vijf Zinnen (reuk, zicht,...) bijeenbrengen. Want slechts dan kan de macht van het pentakel hernieuwd worden en zal er gedurende zeven eeuwen weer vrede zijn in het land van de hoorn. Natuurlijk krijgt onze dappere strijdster daarbij allerlei hulp. Allereerst zijn er de twee Holwin strijders; zij behoren tot een volkje dat op een kruising tussen dwergen en elfen lijkt. Dan is er de wijze Brisbaan die voor de onontbeerlijke raadgevingen en instructies zorgt. Hij wordt bijgestaan door zijn hulpje Teomar. Een ietwat onhandige, speelse persoon die voor de klassieke komische bijdrage moet zorgen. En natuurlijk heeft onze heldin de beschikking over een speciaal wapen: het kristallen zwaard Beryl.

Het verhaal is niet echt slecht, maar we zullen af moeten wachten wat de volgende delen brengen voor we ons een goed beeld kunnen vormen. Want dit eerste deel is meer een kennismaking met de queeste, de personages en het land waarin het verhaal zich afspeelt.

Crisse weet werkelijk de meest waanzinnige personages uit te beelden. Zijn werk voor dit album lijkt meer op een verdere ontwikkeling van de stijl die hij gebruikte bij *Nahomi* (een kinderreeks van zijn hand) dan op het eerder verschenen *Ungern Kahn*. De inkleuring van *Het kristallen zwaard* is verzorgd, maar niet echt denderend.

(Michel)

Uitg. Blitz; f 24,95/450 Bfr; gekart. 46 pl. kleur.

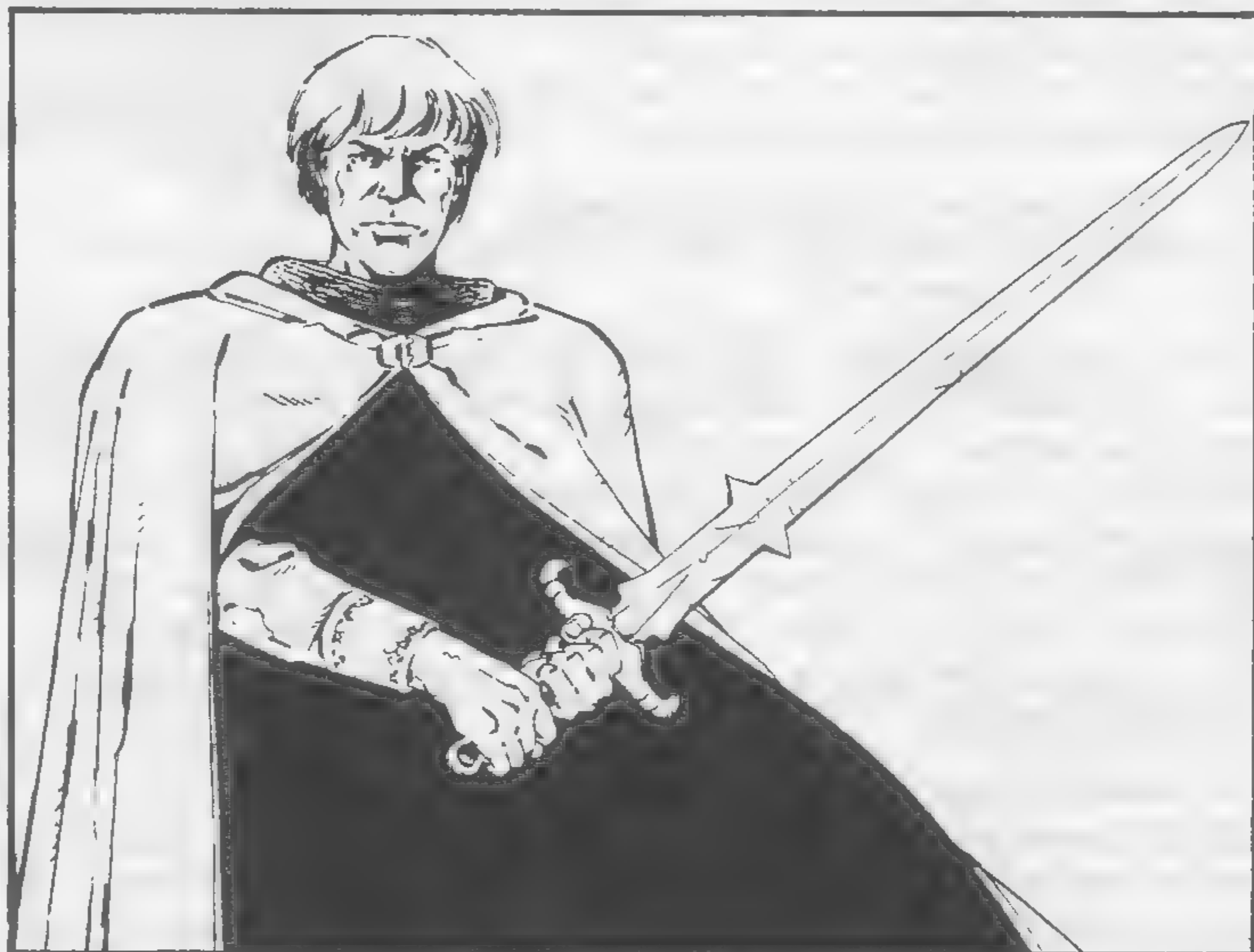
Crisse

Red Knight 1: De vuurgeest (Marvano & Grossey)

De vuurgeest is een van de drie albums die onlangs het ontstaan hebben aangekondigd van een nieuwe tak in het fonds van de Standaard Uitgeverij. Het idee voor de Red knight is al een aantal jaren geleden ontstaan. Standaard had toen het plan om Rode Ridders te herdrukken die nog door Vandersteen getekend waren. Tegelijkertijd wilden ze iets hebben wat ook in het buitenland goed zou kunnen verkopen. Mark van Oppen (Marvano) kwam toen met het idee om een Rode Ridder serie te maken waarin de Rode Ridder wat meer diepte zou krijgen. Samen met Grossey heeft hij dit nu dus verder uitgewerkt tot de Red Knight, een verhalencyclus die start op het moment, dat in de oorspronkelijke serie, de Orde van de Ridders van de Ronde Tafel wordt opgeheven. Van hier af gaat de Red Knight zijn eigen weg en

heeft niets meer te maken met de oorspronkelijke Rode Ridder, afgezien van het feit dat er af en toe wordt teruggegrepen op oude titels. Zo komt de vuurgeest bijvoorbeeld uit de Rode Ridder nummer dertien.

In De Vuurgeest keert Johan na 15 jaar terug naar zijn geboorteland Engeland. Als hij zijn geboortestreek heeft bereikt is de eerste persoon die hij ontmoet de Vuurgeest. Van hem krijgt Johan de naam Rode Ridder, een pseudoniem die hij verder zal aanhouden om niet herkend te worden. Na de heer Tilquin bevrijd te hebben van een aantal rovers wordt Johan uitgenodigd op diens hoeve. Daar hoort hij dat de vuurgeest nogal wat angst veroorzaakt door overal waar hij komt brand te stichten. Ook die avond slaat de vuurgeest toe: de hoeve brandt af, Tilquin sterft en de Vuurgeest ontvoert Evelyne, dochter van heer Crownhill. Hij neemt haar mee naar een plaats die enkel te vinden is door Evelyne en ooit ook door een alchemist die reeds lang geleden is overleden. Als Evelyne weer terugkeerd is ze zeer afstandig, haar interesse wordt enkel nog getrokken door een kwakzalver die meer van haar schijnt te weten dan ze zelf weet. Reden genoeg voor de Rode ridder om de neus eens wat dieper in deze mesthoop te steken.

Grossey laat met de Red Knight zien dat hij een goed scenario schrijver is. Spanning en mysterie zijn in de juiste doses afgemeten en de aandacht van de lezer wordt moeiteloos vastgehouden tot de laatste pagina. Zelfs al heb je als lezer al vroeg het vermoeden, te weten hoe de vork in de steel zit, toch is de ontknoping nog verrassend en werpt het bovendien nieuwe vragen op. In het begin lijkt het verhaal nog iets te rommelig te worden door een te hoge snelheid, maar dit wordt door Marvano's découpage meesterlijk opgevangen.

(Sigge)

Uitg. Standaard; f 7,95/145 Bfr.; 46 pl. kleur

Slaine: De gehoornde god (Mills/Bisley)

Voor het eigenlijke verhaal begint, krijgt de lezer een inleiding van twaalf bladzijden te verwerken. Daarin wordt hij op de hoogte gebracht van de levensloop van Slaine, de legendarische Keltische krijger en zijn bonte gezelschap. De lezer wordt overdonderd met Keltische namen en begrippen en de les 'hoe leer ik Keltisch spreken met behulp van vier woorden' maakt de zaak er ook niet duidelijker op. Nadat hij de inleiding drie keer gelezen heeft begint de achtergrond waartegen dit verhaal zich afspeelt enigszins vorm te krijgen.

Slaine -gezegd met een figuur waar zelfs de grootste *superstar of wrestling* jaloers op zou zijn- droomt er van een groot koning te worden. Om dat te verwezenlijken verzamelt hij de magische wapens die er de oorzaak van waren dat het eens zo machtige Atlantis door de golven verzwolgen werd. Bij een verkeerd gebruik van die wapens wacht het geboorteland van Slaine eenzelfde lot. Als deze wapens verenigd zijn zal de Gehoornde God opnieuw heersen. De legende van die Gehoornde God zal vier albums beslaan.

De stijl van tekenaar Simon Bisley ligt in het verlengde van de tegenwoordige rage in de Amerikaanse graphic novels: zeer

realistische tekeningen, afgewisseld met schetsen en potloodtekeningen. Zijn werk doet denken aan een kruising tussen McKean en Sienkiewicz met een vleugje Lawrence. Hoewel de begeleidende teksten een gruwelijk, bloederig fantasy-verhaal doen vermoeden, is er weinig echt geweld in het album te vinden. De inleidende tekst vermeldt bijvoorbeeld dat Slaine bij het gebruik van zijn bijl Breinbijter herhaaldelijk zijn legendarische kreet 'lik mijn bijl' (sic!) slaakt. In het eerste album kunnen we deze fraaie volzin echter nergens bespeuren.

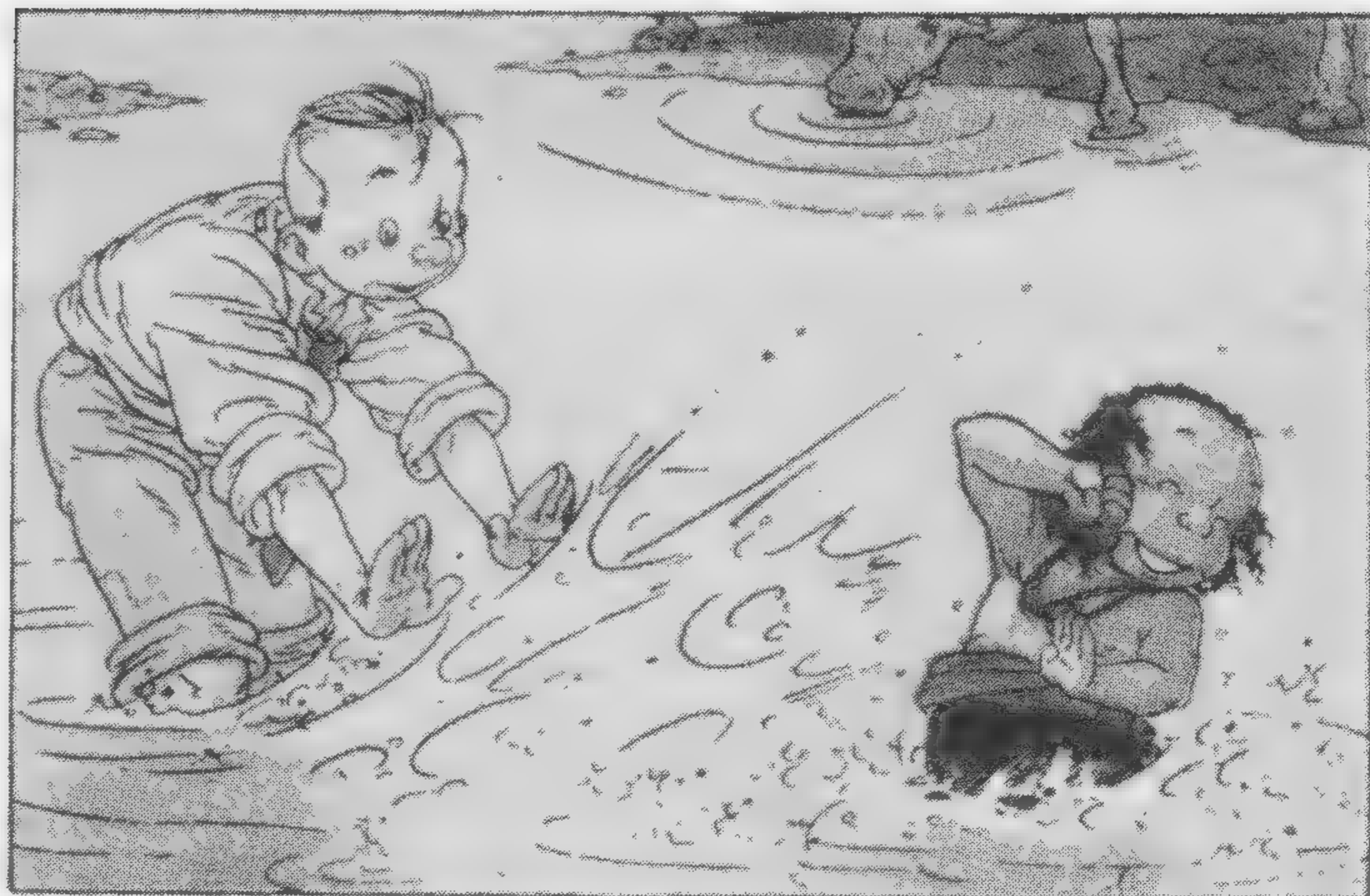
Het album is wel origineel, maar de overvloed aan namen en termen vergalt veel van het leesgenot. Wat Mills naspeuringen betreft kunnen we hem echter geen verwijt maken. Hij heeft zich degelijk gedocumenteerd en voor liefhebbers van zware fantasy of Keltische legenden zal deze reeks dan ook een aanwinst zijn. Bij het bekijken van de eerste tekening met hierop de in vol ornaat uitgedoste Slaine, zullen de meesten echter wel weten of *Slaine* hun verzameling zal uitbreiden.

(Michel)

Uitg. Arboris; f 8,95/180Bfr.; 46p. kleur

Neekibo 1: Patje van het Groenewoud (Dieter & Plessix)

Patje van het Groenewoud is de zoon van een beroemd pianiste die, om haar carrière niet te belemmeren, de opvoeding van Patje altijd heeft overgelaten aan andere mensen. Patje heeft daardoor nooit het idee gehad tot een echte familie te behoren, iets wat hij zijn moeder altijd erg kwalijk heeft genomen. Als zijn moeder dan onverwacht een paar weken bij hem komt logeren besluit hij dan ook een opdracht te aanvaarden die hij vlak daarvoor nog had geweigerd. Patje wordt als vertegenwoordiger van de O.P.I.C. (Officieel Instituut voor Culturele Protectie) naar Afrika gestuurd om daar toezicht te houden op de verhuizing van een Afrikaanse stam, de Fuldaabé, die schijnen te lijden onder een aanhoudende droogte. Helaas, het vliegtuig stort neer en Patje belandt, samen met vier anderen midden in de woestijn, zonder radio. De piloot besluit hulp te halen bij de meest nabije missiepost. Deze hulp laat echter lang op zich wachten. Hierdoor raakt het water op en dus besluiten de achterblijvers om opnieuw iemand erop uit te sturen, ditmaal om water te zoeken. Het lot wijst Patje aan. Na een lange zwerftocht ontdekt hij een bron die toevallig ook dienst doet als drinkplaats voor de Fuldaabé. Patje en de anderen worden, zolang er nog geen hulp is komen opdagen, in de stam opgenomen. In deze periode krijgt Patje de naam "Neekibo" en heeft hij voor het eerst in zijn leven het idee een echte familie te hebben. Het leven ziet er dus weer rooskleurig uit. Totdat de velden voor het vee op onverklaarbare wijze in vlammen opgaan. De regeringstroepen die hierop gestuurd worden om voor de verhuizing te zorgen gaan zeer ruw om met de nomaden en ook

Plessix

Patje kan hier, ondanks zijn functie als vertegenwoordiger van de O.P.I.C., niets tegen doen. In zeer korte tijd komt Patje er achter dat de wereld niet zo zwart-wit en eenvoudig is als hij altijd had gedacht.

Dieter en Plessix maken met Neekibo een goed Nederlands debuut. Het verhaal bestaat uit drie delen. Het eerste deel is niet meer dan introductie van Patje van het Groenewoud, het tweede deel beschrijft hoe Patje in de Fuldaabé een familie vindt en in het derde deel wordt Patje geconfronteerd met de oneerlijkheid in de wereld. De humoristische en soms zelfs wat naïeve toon wordt bij ieder deel weer ietsje verder ingeruild voor een serieuze toon, die zijn climax vindt in het derde deel. Dieter en Plessix slagen echter niet helemaal in deze climax. Het contrast tussen het tweede en het derde gedeelte is niet scherp genoeg, zodat het derde gedeelte niet zo schokkend overkomt als de auteurs het oorspronkelijk bedoeld hadden. Dit wordt mijns inziens ook ondersteund door de tekeningen van Plessix, die zijn mensen het liefst uitrust met gezellige ronde hoofden en grote ogen.

Tekeningen, overigens, die er mogen zijn. Plessix heeft een soepele tekenstijl en een mooie lijnvoering, zo te zien hanteert hij de tekenpen al geruime tijd. Ook een vermelding waard is de inkleuring van Isabelle Rabarot. Ze gebruikt erg mooie kleuren en let zeer goed op lichtval, -sterkte en -richting. Twee minpunten aan dit album zijn helaas de wat gebrekkige vertaling en vooral het te dunne papier.

(Sigge)

Uitg. Farao; f 18,50; 44 pag. kleur gekartonneerd

EEN STRALEND UITEINDE... met -eindelijk- Munoz en Sampayo's meesterwerk

Lichtspel

Zeer Luxe-Reeks 5

f 69,50 / 1320 Bfr.

52 pagina's groot formaat op luxe papier. In linnen gebonden, met stofomslag. Gelimiteerde oplage van 275 genummerde exemplaren met een losse, door beide auteurs gesignde prent.

Nog leverbaar: 3. Breccia & Oesterheld: Mort Cinder - De loden ogen 4. Krigstein: De overlevende en andere verhalen

PRULLENBAK

Zoals jullie waarschijnlijk wel weten is Frank Miller (*Elektra: Assassin, The Dark Knight Returns* en *Give Me Liberty*) grotendeels verantwoordelijk voor het script van **Robocop II**. Volgens hem bestaat het publiek voor deze film voornamelijk uit 'very sophisticated adults' en is de film 'not as simple and escapist as people are led to believe'. Mocht dit een reden zijn om te gaan kijken: dit schrijft de Comics Journal (no. 137) er over. 'Veel situaties zijn onlogisch. Maatschappelijke accuratesse en normaal menselijk gedrag zijn aan de kant geschoven ten gunste van B-film clichés en speciale effecten. De film is zo onrealistisch dat je je niet eens druk kunt maken over de vergoelijking van het politiegeweld. De makers van *Robocop II* geloven nergens in, behalve amusement zonder inhoud. De enige inhoud die de film misschien nog heeft is het halsbrekende tempo van marteling naar verminking, zonder subtiliteit en verdrinkend in een oceaan van brekend glas en explosies. De film is luidruchtig, aanstootgevend en uiterst afstompnd. Perfect amusement voor diegenen die nergens meer in geloven en slechts zichzelf in vergetelheid willen amuseren.'

PS

Galerie **Sans Titre** in Brussel gaat een collectie bierflesjes uitbrengen waarvan de etiketten door stripauteurs gemaakt zullen worden. Van ieder flesjes zal slechts een beperkte oplage verzorgd worden. Ze zijn van plan om ieder jaar vijf nieuwe soorten flesjes -dus etiketten- op de markt te brengen. De eerste twee oplagen zullen etiketten dragen van *Philippe Geluck* en *Loustal*. Of het bier te drinken is stond er niet bij vermeld, maar laat dat maar aan de Belgen over. Als je meer wilt weten: Galerie Sans Titre, 8 avenue de Stalingrad, 1000 Brussel, tel. 09.32.2.514.2512.

CB

IN MEMORIAM ATTILIO MICHELUZZI

Onlangs overleed op zestigjarige leeftijd Attilio Micheluzzi. Als zoon van een officier van de Italiaanse luchtmacht was hij niet echt voorbestemd om striptekenaar te worden. Na een studie architectuur heeft hij jarenlang het beroep van architect uitgeoefend. Daarbij kwam hij onder meer terecht in landen als Senegal, Marokko en Libië. Na de coup van Kadhafi in Libië, waar Micheluzzi in dienst was van de koninklijke familie, was hij gedwongen terug te keren naar Italië. Min of meer toevallig kwam hij daar in aanraking met het beeldverhaal, want een paar pagina's die hij als tijdverdrijf had gemaakt werden gepubliceerd. Een tweede leven nam zo een aanvang.

Micheluzzi was een stripauteur met een meer klassieke manier van vertellen en tekenen. Ten dele hing dat samen met de onderwerpen en de tijd waarin hij zijn verhalen situeerde. Het avontuur voerde bij hem de boventoon en een zekere nostalgie naar de klassieke individuele held(in) was hem niet vreemd.

Micheluzzi onderscheidde zich van andere tekenaars door een perfect verhaal af te leveren, waarin naast het pure avontuur steeds meer aandacht werd geschonken aan het neerzetten van een menselijk hoofdpersoon. Hij stond bekend als een perfectionist en het is bekend dat hij pagina's wel zes maal overdeed voordat hij tevreden was. Boven alles was hij ook een detaillist met een voorliefde voor militaire tenues, wapens en vliegtuigen. Behalve een aantrekkelijk en spannend verhaal wist hij de lezer keer op keer te imponeren met fraaie camera-standpunten en kunstig gebruik van zwarte vlakken ten behoeve van de contrastwerking.

Inmiddels is er aardig wat werk van Micheluzzi vertaald en op de Nederlandstalige markt gebracht. Overigens werden zijn eerste verhalen, *De schaduw van de wraak* en *Operatie Konigsberg*, pas na jaren gevolgd door de Avonturen van *Marcel Labrume*. Daarna werd Micheluzzi bij een breder publiek bekend met *Petra Cherie* en men kan zeggen dat hij zijn meeste bekendheid heeft verkregen met *Bab El-Mandeb* en *Titanic*.

Het fenomeen Micheluzzi is, gelijk het onderwerp van zijn laatste in boekvorm uitgebrachte verhaal, van ons heengegaan.

CB

Erik Schreurs zal geen nieuwe **Joop Klepzeikers** meer tekenen! Omdat 'ik er domweg geen zin meer in heb. In het begin was Klepzeiker subversief, maar die anarchie is er nu wel zo'n beetje af. Hij verteld over het 'Joop Doderer-effect': de acteur die op straat werd aangesproken met 'Ha, die Swiebertje'. 'Het irriteert me dat de strip zo populair is geworden. Daarbij komt nog dat ik heel traag werk en ook wel eens tijd voor andere dingen wil hebben. Die 'andere dingen' zijn bijvoorbeeld de korte verhalen waar hij nu aan werkt. Verhalen die volgens Schreurs echt niet kunnen en dus ook niet in Nederland gepubliceerd zullen worden. Was er geen druk van de kant van de uitgever om de razend populaire serie toch door te zetten? 'Ja, dat is wel ter sprake gekomen. Voor mij heeft het tenslotte ook financiële consequenties. Maar ik wilde -en heb nu- een stuk vrijheid terug.' In ons volgende nummer komen we uitgebreider op Erik Schreurs terug.

ML

Over stripschapsprijswinnaar **Henk Kuipers** en zijn pleegdochter Franka is dit keer het nodige te melden. Om maar direkt met het belangrijkste te beginnen: vanaf 1 januari 1991 verschijnt er wekelijks een pagina van het nieuwe *Franka*-verhaal in het *Veronica Omroepblad*. (Zie ook elders in deze rubriek bij *Sjors & Sjimmie Stripblad*.) En dat betekent dus... ieder jaar een nieuw *Franka*-album! Bovendien verschijnt binnenkort een luxe overzichtsboek, op groot formaat, met alle belangrijke tekeningen van Henk Kuipers bij Big balloon. Het boek, dat in een oplage van 1500 exemplaren zal verschijnen, kost f 35,00. Maak dus maar vast wat ruimte in je kast. En aan de muur, want in Breda verscheen *Harley's Café*; een feestzeefdruk van Franka die er zijn mag. Hij verscheen in een oplage van 200 exemplaren, telt 7 kleurgangen, meet 60x80 cm en kost f 125,00. Daarnaast is Henk Kuipers bezig met twee zeefdrukken die volgend jaar te koop zullen zijn. De zeefdrukken (60x80 cm) hebben iets met elkaar te maken (wat waarschijnlijk door een verhaaltje verduidelijkt zal worden), maar zullen ook afzonderlijk te koop zijn. Men denkt aan een oplage van 200 exemplaren en ze zullen zo'n f 275,00 per stel of f 150,00 per stuk gaan kosten.

ML

En alsof het allemaal nog niet genoeg was... Bij Wolters Noordhof verschenen negen boekjes met leermateriaal van het Hoogveld Instituut. De onderwerpen van die boekjes lopen uiteen van voeding tot sexualiteit, maar hebben met elkaar gemeen dat zij allemaal geïllustreerd zijn door **Henk Kuipers**. Ze kosten f 9,95 per stuk en zijn verkrijgbaar via de boekhandel. Verder kunnen de fans vast in hun agenda schrijven dat er van 12 februari tot 14 maart een tentoonstelling in Heerenveen rond het werk van Henk Kuipers te bezichtigen zal zijn. (Meer informatie in nummer 55.) En tot slot voor wie het nog niet weet: de *Franka-Info-Krant* publiceert regelmatig tekeningen van Henk Kuipers die het grote publiek anders niet snel te zien zou krijgen, maar die de moeite waard zijn (schetsen, bijvoorbeeld) met uitleg en commentaar van de meester zelf. Het blad verschijnt één- of tweemaal per jaar als echt nummer en twee- of driemaal per jaar als nieuwsbrief. Abonneren kan door overmaking van f 5,00 op postbankrekening 3033108 o.v.v. *Franka-Info-Krant* te Hilversum.

ML

Het is lastig om Bourgeon iets te ontfutselen over zijn huidige en op stapel staande activiteiten op stripgebied. Hij wil zich niet teveel laten ontvallen, gezien het feit dat zijn verhalen nog tijdens het maken zo van richting kunnen veranderen. Toch geeft hij aan met een nieuw project bezig te zijn en dit keer geeft hij het verhaal een meer avontuurlijk karakter. Hij werkt momenteel aan een verhaal verdeeld over twee albums van 46 pagina's elk. Het derde deel van *de Malaterres* was zo bewerkelijk dat hij zich in het vervolg wat betreft de omvang van de delen wil beperken. Overigens staat hij ditmaal niet alleen voor het karwei: een vriend helpt hem bij het opzetten van het scenario, bij het documenteren en bij het maken van de maquettes, die zoals we in ZL 50 uitlegden toch een essentieel bestanddeel zijn van het werk van Bourgeon. Oh, nog een kleine verrassing: dit keer plaatst hij het verhaal niet in het verleden, maar "in een omgeving die zeker anders is" dan we van hem kennen. Naar verluidt speelt het verhaal zich af in de deze tijd en hij die zichzelf nooit auto's zag tekenen, schijnt daar toch aan te moeten geloven!

CB

In de *Vrije Vlucht*-albums van Dupuis vind je momenteel een heel aardige verrassing in de vorm van een vragenlijst. Als je deze invult en retourneert ontvang je enige tijd later een prachtige poster van Conrad. De ongepubliceerde tekening uit *Het beeld van Amok* is op zwaar papier gedrukt (50x70 cm) en wordt je in een stevige kartonnen koker opgestuurd.

MC

Nieuws is het niet meer, maar voor de volledigheid komen we nog even terug op de toekenning van de **stripschapspenningen**. In het vorige nummer kon je al lezen dat de Stripschapsprijs naar Henk Kuijpers is gegaan 'voor zijn gehele oeuvre. In het bijzonder voor zijn streven naar perfectie. Hij geeft met name in zijn *Franka*-reeks blijk van oog voor detail en een verrassende onderwerpkeuze'. Joost Swarte mocht de stripschapspenning voor bijzondere verdiensten in ontvangst nemen omdat 'in zijn werk de taal van het stripverhaal centraal staat en hij bovendien voortdurend aandacht vraagt voor tekenaars die grensoverschrijdend bezig zijn, zoals *Matotti* en *Spiegelman*'. De toekenning van de Penningen voor het beste binnen- en buitenlandse album werd pas in Breda bekend gemaakt en zorgde zowaar voor enige verrassing en verbazing. In de wandelgangen werd veel getipt op Fred Julsings *De wortels van War*. Niet omdat dat het beste album van de drie genomineerden zou zijn, maar omdat 'men' het vermoeden had dat de jury deze keer niet om Julsing heen zou kunnen. De Penning ging echter (volkomen terecht naar onze mening, en aan het applaus te horen ook naar de mening van het aanwezige publiek) naar Lian Ongs debuutalbum *Stuifmeel* waarin zij 'in een zwierige originele tekenstijl de bij toeval tot stand gekomen relatie tussen een eenzame circusartiest en een mollige vrouw in beeld brengt'. En waarin zij de complexiteit van deze relatie 'op boeiende wijze in een zeer oorspronkelijk verhaal vertelt'. De Penning voor het beste buitenlandse album was naar het boe-geroep in de zaal te oordelen geen onverdeeld succes. De commissie kende deze toe aan Prado's *Kronieken van de onlogica* en bewondert 'in het bijzonder Prado's unieke en heel persoonlijke tekenstijl. Daarnaast is hij een groot observator, die met gevoel voor humor de onlogica van het bestaan in beeld brengt'.

ML

Diegenen die zich afvroegen waar het **Stripjaarboek** blijft kunnen we geruststellen. Het komt er niet, maar het komt er wel. Twee keer eigenlijk. Verward? Nou, vooruit dan. Het Stripjaarboek wordt al een aantal jaar uitgegeven door uitgeverij *Arboris*. Die uitgave was eigenlijk alleen rendabel door het feit dat het boek door de bibliotheken in Nederland werd afgenomen. Nu heeft het *Stripschap* besloten om de stripnotering (een soort StripVoor-spelling in het kwartaalblad van het Stripschap) jaarlijks te laten verschijnen. In boekvorm met alle cijfers van het stripjaar, alle winkeladressen, enz. En omdat iedereen van dat boek gebruik moet kunnen maken, wordt het in principe aan alle bibliotheken van Nederland geschonken. Je voelt al wel waar het naar toe gaat... *Arboris* vermoedt dat een nieuw Stripjaarboek nu niet meer rendabel zal zijn en heeft dus besloten ermee te stoppen. *Sherpa* daarentegen vermoedt dat er nog wel een markt is voor een ander soort Stripjaarboek en heeft dus besloten om begin volgend jaar te komen met een paperback-uitgave met artikelen en

recensies van Martijn Daalder over de belangrijkste strips en stripmakers van 1990. Daarnaast zal er als extra service een adressenlijst in komen te staan van alle stripwinkels, uitgeverijen, tijdschriften, verspreiders, auteurs, inkleurders, letteraars, vertalers, vormgevers, studio's, journalisten, en andere organisaties die (semi-)professioneel op stripgebied werkzaam zijn. Vermelding in deze gids is gratis. Wie van mening is dat hij of zij in aanmerking komt voor opname, en nog geen aanmeldingsformulier heeft ontvangen, dient voor het eind van het jaar contact op te nemen met *Sherpa*, Agatha Dekenstraat 27 hs, 1053 AM Amsterdam.

ML

Danker Jan Oreel

We zijn er even niet aan toe gekomen, maar hier is weer een greep uit de komende nummers van het **Sjors & Sjimmie Stripblad**. Begin december start in nummer 25 het tweede lange verhaal van Jürg en Ross *De kinderen van de regeling*. Hun eerste verhaal (dat zo'n twee jaar geleden in hetzelfde blad werd gepubliceerd) zal begin '91 als album bij Big Balloon verschijnen. In nummer 26 vindt je naast de uitslag van de populariteitspoll een speciale fotostrip van Gerrit de Jager. Onder de titel *Tropical Christmas* spelen de kerstman en een rendier de hoofdrol op de Malediven! In datzelfde nummer wordt overigens aandacht besteed aan het feit dat Mort Walkers *Flippie Flink* dit jaar zijn veertigste verjaardag viert. (Over een lange dienstplicht gesproken!) Het eerste nummer van het nieuwe jaar begint meteen goed met maar liefst drie nieuwe komische strips: *Heinz* (andere dan in de krant staan en bovendien in kleur), *Tom Carbon* (humor van Cromheecke uit Spirou) en, jawel... *Calvin en Hobbes* (need we say more?). Begin volgend jaar kunnen we ook het tweede lange verhaal van *Henk Hond* verwachten. Die titelpersoon van Evert Geradts en Ruud Straatman beleefde in 1988 zijn eerste avontuur in Zuid-Afrika. Ditmaal is een andere dictatuur aan de beurt: Thatchers Engeland. Peter de Wit en Hanco Kolk hebben vijf korte spionage-verhalen rond *Gilles de Geus* gemaakt. Van het eerste heb je al in nummer 20 kunnen genieten; het tweede staat gepland voor nummer één of twee van 1991. En voor wie écht alles op tijd wil weten: het nieuwe *Felix Flux*-verhaal zal medio volgend jaar van start gaan. Elders in deze rubriek kun je lezen dat *Franka* voortaan in het Veronica Omroepblad gepubliceerd zal worden. Op de redactie van *Sjors & Sjimmie* snapt men dat Henk Kuijpers de overstap naar het beter betalende omroepblad heeft genomen: 'Ja, het is natuurlijk jammer voor ons blad, omdat het altijd fijn is om Henk Kuijpers er in te hebben staan. Maar hij verdwijnt toch ook weer niet écht. Als het nieuwe verhaal een tijdje bij Veronica loopt zullen wij het in langere hoofdstukken alsnog publiceren. Tenslotte is niet iedereen lid van die omroep. En wij blijven natuurlijk ook zijn albums publiceren. Bovendien heeft Henk een scenario geschreven dat door Danker Jan Oreel zal worden getekend en dat wij in ons blad zullen publiceren.' Naar verluidt is Danker Jan Oreel al een jaar bezig en heeft hij nu 7 pagina's klaar.

ML

Uit Frankrijk is goed en slecht nieuws te melden. Om maar met het slechte nieuws te beginnen: **Les Cahiers de la BD** is na zo'n 90 keer verschenen te zijn definitief gestopt. Het nieuwe nummer lag al bij de drukker, maar Glénat zag er geen brood meer in. Dat betekent dat de Fransen nog slechts twee strip-informatiebladen van naam overhouden: PLG (verschijnt eenmaal per jaar) en Bulles-Dingues (verschijnt tweemaal per jaar) overhouden en naar verluidt ondervindt die laatste grote moeilijkheden bij haar distributie. Maar is ook goed nieuws. De grote Franse stripfestivals van Angoulême en Grenoble hebben hun ruzie bijgelegd. Misschien herinner je je nog dat bijna alle organisatoren van het stripfestival van de stad Angoulême enige jaren geleden opstapten, omdat zij vonden dat de stad voor het goed organiseren van het festival niet genoeg geld uittrok. Zij weken uit naar Grenoble en begonnen daar een concurrerend festival. Nu die ruzie is bijgelegd komt er jaarlijks weer één groot Frans festival. In 1991 in Angoulême, het jaar daarop in Grenoble, enzovoorts. ML

Na 27 jaar werkzaam geweest te zijn bij Dargaud heeft ook **Guy Vidal**, scenarist en hoofdredacteur van het Franse tijdschrift *Pilote* in de jaren 1974-1982, het bijltje erbij neergegoot. Zoals bekend heeft de combinatie Ampère/Media eind 1988 Dargaud opgekocht en heeft na die tijd het beleid van de uitgeverij bepaald. Vidal zelf zegt erover: "*Ik had geen zin meer om te werken in een hypocriete tent, waar ze alles afstemmen op een bepaald ideaal van de huidige leiding, namelijk dat de strip weer gebaseerd moet zijn op de nobele christelijke grondslag*". Vidal blijft echter wel actief op stripgebied: Hij is terecht gekomen bij de *Humanoides Associés* en houdt zich daar op de achtergrond bezig met de diverse collecties. Het afscheid van Dargaud viel hem zwaar, maar "*mijn ouwe kameraden, waaronder Bilal, Druillet en Christin, hebben me enorm geholpen*". CB

Stripsценарист (18 jaar) zoekt realistisch tekenende **tekenaars en/of tekenaressen** die zijn scenario's zouden willen uitwerken. Duurzame relatie niet uitgesloten. Reacties naar: Johan Cox, Tongehesenstraat 20, 5611 VK te Eindhoven.

DC Comics

Superechtpaar in de maak: gatver. Het is een feit hoor. Glamourboy onder de superhelden, de volmaakte braafheid *Clark Kent-Superman* gaat de burgerman uithangen. Hij heeft Lois Lane een huwelijksaanzoek gedaan. En ze accepteert het ook nog! De uitgever zegt hierover: "*Deze man, Clark Kent, staat voor eerlijkheid en rechtschapenheid en hij draagt de American Way of life uit. Zijn geheim heeft hij nooit aan haar onthuld (!?)*". Hiermee bedoelt de uitgever waarschijnlijk zijn tweede leven als Superman, maar je zou er ook wat anders van kunnen denken. Dat hoopje kleren dat je zo nu en dan ziet liggen zet je wel aan het denken.. CB

'*Partir, c'est mourir...*' is de titel van de zeefdruk van **Daan Jippes** die onlangs is verschenen. Het ontwerp is een uitgewerkte variant van de cover van het Bernard Voorzichtig-avontuur *Twee voor thee* dat in de auteursreeks van Oberon is verschenen. De zeefdruk (elf kleurgangen op zware kwaliteit papier, 85x60 cm) wordt in een oplage van 75 gesigeneerde exemplaren verspreid. Bij de zeefdruk hoort een gesigeneerd exemplaar van het album met hetzelfde nummer als de zeefdruk. Verkrijgbaar bij je stripzaak voor 250 gulden. Daarnaast zijn er drie speciale exemplaren verkrijgbaar waarvan het bijbehorende album een originele, met de hand ingekleurde, nog niet eerder verschenen tekening van Daan Jippes bevat. Deze speciale exemplaren kosten 750 gulden en zijn verkrijgbaar via W. van Helden, tel. 070-3523819. ML

In **Robbedoes** no. 2736 zijn drie verhalen van start gegaan waar veel mensen op hebben zitten wachten. Allereerst is dat *Robbedoes en Kwabbernoot in Moskou* waarin de hoofdfiguren worden ingeschakeld door de KGB in verband met een kopstuk in de opkomende georganiseerde criminaliteit, genaamd Benigilew. Een beetje puzzelaar komt dan al snel terecht bij familie van Kwabbernoot. Ten tweede is dan eindelijk *De bannelingen van Kifa*, het vaak aangekondigde, maar nooit verschenen album van Yoko Tsuno, van start gegaan. Kifa is een ruimtestad, die als een Komeet van Halley in een baan om Vinea vliegt. Ze begint de laatste tijd echter steeds dichterbij de planeet te 'scheren'. Koningin Hegora blijkt er meer van te weten. Ten slotte is er ook weer een nieuw verhaal van Soda begonnen *Gij zult niet schieten*. Soda krijgt bezoek van een oom die pastoor is (een echte) en graag eens een mis van Soda bij zou willen wonen. Problemen dus. De schetsen voor dit verhaal zijn door Warnant geleverd, waarna Gazzotti ze geïnk heeft. Het resultaat is de zwierige tekenstijl die we van Warnant gewend zijn met een soms wat matige afwerking. Lijnen zijn af en toe onregelmatig of rafelig en ook de dikte van de lijnen blijkt moeilijkheden op te leveren. Al met al valt er toch zeker niet te klagen.

Robbedoes heeft er inmiddels ook twee nieuwe series bij. De sullen door Mézigue is een gag-strip over twee sukkels die met zo weinig mogelijk inspanning het hoofd boven water proberen te houden. Zowel tekst als tekeningen zijn niet echt bijster interessant. De inbrekers door Clarke en Crosby ziet er heel wat beter uit. Hoofdpersoon is een eenvoudige dief wiens nachtelijke beslommeringen beschreven worden. SS

Op de redactie hadden we er nog nooit van gehoord, maar **Jarro, de man van de jungle** is in Duitsland al onderwerp geweest van zo'n 50 liliput-boekjes. Rob den Houter wil nu dit gemis in onze opvoeding (?) herstellen door de serie ook in Nederland uit te geven. *Jarro* is een creatie van Dieter Bohm die de eerste 13 deeltjes schreef en tekende. Daarna bleef hij de scenario's schrijven, maar kwam het tekenwerk op rekening van opkomende Duitse talenten. In ons land zijn nu 3 deeltjes verschenen (zwart-wit, kleuromslag, 7x17,5 cm) in een oplage van voorlopig 50 exemplaren. De deeltjes zijn verkrijgbaar door f 2,75 (voor een deeltje) of f 6,00 (voor drie deeltjes) over te maken op postbank-nummer 3727752 tnv. Rob den Houter in Capelle aan de IJssel. Meer info? Bel 010-4501764. ML

Phoenix is een nieuw amateurstripblad dat zes keer per jaar zal verschijnen en f 1,50 per nummer kost. De redactie heeft duidelijk enige moeite gehad met haar eerste kindje. De lay-out rommelt nogal en men heeft geprobeerd om plaatjes te kopiëren die niet behoorlijk te kopiëren zijn. Maar goed, in het redactionele gedeelte van Phoenix (ongeveer de helft van het 20 pagina's tellende blad) vindt je naast nieuws over Chaland en *Dick Tracy* een interviewtje met Jeroen Steehouwer. De gepubliceerde strips zijn kwa stijl en inhoud afwisselend, maar weinig verfrissend. Gasttekenaar Gerard Leever maakte echter een pagina die de prijs van het blad in één klap de moeite waard maakt. Toch maar even kopen, dus. Phoenix is ook per post te bestellen. Maak dan f 4,50 (!) over naar J. van Groenestijn op bankrekeningnummer 923758127 o.v.v. Phoenix. Tekenaars en scenaristen die naar een publicatiemogelijkheid zoeken kunnen bellen met Michael van de Berg, tel. 03440-20758. Doe dat nu ook écht. Help Phoenix over die begintijd heen! ML

AGENDA

In nummer 50 meldden we al dat **Remco Worldservice Books** grootse plannen heeft. De uitgever van de -werkelijk schitterend uitgevoerde- kleuruitgave van McCays *Little Nemo* werkt aan een flink aantal andere heruitgaven. De eerste daarvan ligt al in de winkels. Het is het eerste deel van George Herrimans *Krazy Kat* met de sunday-pages uit 1935-36. Het voorwoord is van Bill Waterson (*Calvin & Hobbes*) en de serie zal in totaal 7 delen gaan bevatten. Binnenkort zijn ook heruitgaven van Cliff Sterrets *Polly and her Pals* (4 delen) en Milton Caniffs *Terry and the Pirates* (16 delen in kleur en zwart-wit) te verwachten. Arboris brengt deze boeken voor f 48,95 op de Nederlandse markt. Een vriendelijke prijs als je ziet hoe verzorgd deze klassiekers worden uitgegeven.

ML

We treffen in onze brievenbus vaak werk van amateurtekenaars aan, met het verzoek om hierover een stukje te schrijven in de Prullenbak of (een gedeelte van) de strip te plaatsen. Aan het eerste verzoek kunnen we wel gevolg geven, wat het tweede verzoek betreft zijn we minder toeschietelijk, onder andere omdat we dan waarschijnlijk overspoeld zouden worden door dit soort verzoeken.

Maar goed, we kregen (enige tijd geleden alweer) de strip *Zombie Rabbits from Hell* van Danny van de Dungen binnen; een stripje op "Dick Bosch" formaat met bizarre verhalen/tekeningen waarin op een vindingrijke manier met kaders en contrasten is omgesprongen. Geïnteresseerd? Je kunt 't bestellen door 1,75 over te maken naar rekeningnummer 810909758 t.n.v. Throwaway Comics, zeehondenplaat 9, 4301 WV Zierikzee. Vermeld uiteraard naam en adres, maar ook welk album je wilt hebben: *Zombie Rabbits*, *Zomboy* of *Stories that 'll melt your eyeballs*.

Daarnaast kregen we een 46 pagina's tellend boekwerk binnen, met de titel 'Verhaaltjes voor het slapen gaan' van Kim Duchateau. Absurde humor voert hierin de boventoon en de makers slagen erin om hier en daar een bijna Kamagurkiaans aandoend soort humor te produceren. De tekeningen zijn niet altijd even zorgvuldig afgewerkt en blijven wat in de 'grondverf' zitten. De combinatie van tekst en tekeningen maakt het echter tot een aardig geheel. Bestellen kan door even te schrijven naar: Kim Duchateau, Prins-Albertlaan 44, 3800 St. Truiden, België.

OUDE NUMMERS

Nog verkrijgbaar:

ZL KLASSIEK-10-30-30 LUXE-31-31-33-35-36-37-38-39-41-42-43-44-45-46-47-48-50-51-52-53

ALLE NOG LEVERBARE NUMMERS KOSTEN F 2,50 PER STUK, MET UITZONDERING VAN 30 LUXE (F 3,50) EN 50 (F 4,50). ZOZOLALA KLASSIEK IS EEN BUNDELING VAN DE EERSTE TWAALF NUMMERS IN EEN GELIJMDE SOFTCOVER EN KOST F 30,00.

BESTELLEN IS MOGELIJK DOOR OVERMAKING VAN HET TOTAALBEDRAG OP POSTBANK GIRO 3253937 TEN NAME VAN STICHTING ZET.EL TE ARNHEM, MET VERMELDING VAN DE GEWENSTE NUMMERS. LEZERS IN BELGIE KUNNEN BESTELLEN MIDDELS EEN EUROCHEQUE.

Angoulême zit er weer aan te komen!! Nadat in 1989 de Spaanse strip op dit festival centraal stond en in 1990 Groot-Brittannië goed vertegenwoordigd was, is het nu de beurt aan de Japanse strip (zoals u merkt is Japan op alle terreinen bezig de Europese markt te verkennen). Op de Japanse markt gaan jaarlijks miljoenen strips (ze heten daar Manga's) over de toonbank. Voor een deel betreft het pulp van de eerste orde en sexstrips die je bijna niet in je hand durft te houden, maar we mogen aannemen dat in Angoulême zeker de strips van beter kaliber en hun uitgeverijen goed vertegenwoordigd zullen zijn. Bovendien zullen er veel exposities betreffende het land van de Rijzende Zon te bewonderen zijn en volop animatiefilms. Naast aandacht voor de Japanse strip wordt ook de Europese (!) strip en tendenzen daarin belicht aan de hand van een expositie. Een derde grote trekker mag reeds bekend worden verondersteld: Het museum der Schaduwen, waarin het werk van **Schuiten/Peeters** op een fantastische manier tot leven komt. Maar Angoulême pakt het echt groot aan dit jaar: we kunnen nog veel meer expo's verwachten, waaronder een overzicht van de automobielen in de strip (Expo Grand Prix) met bijdragen van talloze auteurs; een expo rond het oeuvre van de winnaar van de grote prijs van vorig jaar: **Cabanes** en verder een hommage aan de man die het genie was achter talloze goed lopende series: **Goscinn**y. Teveel om op te noemen eigenlijk.

De 18e Salon de la Bande Dessinée Angoulême wordt gehouden op 25, 26 en 27 januari 1991. Voor meer informatie: CNBDI, tel: 09.33.1.45.924599.

Op 19 en 20 januari organiseert Jongerencentrum Apollo te Lanaken (België) haar zevende stripspektakel, getiteld **Strip '91**. Er zullen verschillende tekenaars komen signeren en er is een ruilbeurs alsook een expositie rond het thema *Strips op wielen*. Daarnaast kun je computertekeningen en is er een stripcafé met videohoek. Je kunt er ook op groot scherm kijken naar bekende avondvullende tekenfilms. Voor de kleinsten is er een schmink-atelier en een ballonnenwedstrijd. De beurs is open van 10 tot 19 uur. Het adres is Jongerencentrum Apollo, Engelse Hof 10-2, 3620 Lanaken, tel. 011-715037

Tussen 24 november en 15 januari is het mogelijk een expositie van **Ceesepp**e te bezichtigen bij Galerie Lambiek. Ceeseppe is een Italiaans kunstenaar die in een stripachtige stijl schildert. Het adres is Kerkstraat 78 in Amsterdam.

STRIPVOORSPELLING

week 49 - 3 t/m 9 december

BEVERPATROELJE 29: Watersnood in Mesin (Mitacq/Wasterlain) Dupuis; 7,95/160.

BESTE VERHALEN VAN DONALD DUCK 35: Donald Duck als weldoener (Barks), Big Balloon; 6,75/145.

JIMMY VAN DOREN 4: De gebroken man (Desorgher/Desberg) Dupuis; 7,95/160.

ROBBEDOES 42: Robbedoes in Moskou (Tome/Janry) Dupuis; 7,95/160

Week 50 - 10 t/m 18 december

DONALD DUCK POCKET 50: Met Donald op reis, Big Balloon; 6,75/145.

KIEKEBOE 13, 28 (Merho) Standaard; 5,95/110. *Herdruk.*

STAMGASTEN 12: Leipie speciaal (Toon) Land; 7,95/160. *Herdruk.*

STAMGASTEN 13: Vreemdelingenlegioen (Toon) Land; 7,95/160. *Herdruk.*

SUSKE EN WISKE 226 (Geerts) Standaard; 5,50/99.

TAKO 1 (Michetz), Arboris; 8,95/180. Gekart. 16,95/300

ZWARTKIJKEN COMPLEET (Franquin) Arboris; 19,90/398. *Herdruk.*

Week 51 - 19 t/m 25 december

AGLAYA 3 (Putzker/Nussbaumer) Arboris; 24,95/498 gekart.

KOOS VOOS EN HAMSTER JOVIAAL (Gotlib) Arboris; 19,90/398. *Herdruk.*

En verder verschijnt in december:

BOB MORANE 24: Het jaden masker (Coria/Vernes) Lombard; 7,95/145.

BRUCE HAWKER 6: De beulen van de nacht (Vance/Duchateau) Lombard; 7,95/145.

GIL SINCLAIR 1: Het nepeiland (Walli/Bom) Lombard; 7,95/145. *Humor en avontuur rond twee piloten.*

JUGURTHA 15: De zwarte steen (Franz/vernal) Lombard; 8,95/160.

TIMOTHY 1 (Casaglia) Lombard; 7,95/145. *Gagstrip waarin een gier centraal staat.*

[VERHALEN EN LEGENDEN:] RORK: Capricornus (Andreas) Lombard; 21,50/390. *Stukken beter dan de vorige twee albums*

[ZEER LUXE REEKS 5:] Lichtspel (Muñoz/Sampayo), Zet.El; 69,50/1320 gekart.

Week 3 - 14 t/m 20 januari

DAKOTA DOLLY 1 (Staller) Big Balloon; 7,95/150. *Eerste deel van een reeks over een vliegenierster.*

TAKUAN 1: De bezetene (Simeoni/Le Tendre) Arboris; 8,95/180.

Heruitgave van het boek zoals ooit bij Dargaud verscheen. De reeks wordt door Arboris voortgezet.

VLINDER 1: De spookrivier (Sternis) Arboris; 7,95/160. *Belevenissen van een motorrijdster.*

Week 4 - 21 t/m 27 januari

SJORS EN SJIMMIE 22: Voltreffers, Big Balloon; 7,50/145.

Week 5 - 28 januari t/m 3 februari

UIT HET LEVEN VAN DIK TROM (Matena) Big Balloon; 7,50/145. Gekart. 15,95/315. *Naar het boek van C.Joh. Kieviet dus.*

En verder verschijnt in januari:

BAARD EN KALE 39: Rake klappen (Will/Desberg) Dupuis; 7,95/160.

HET KILLERKONDOOM (König) Pop Comics; 12,50/250 paperback, zw-w. *Perikelen in homo-sfeer, getekend in een stijl à la Bretecher.*

PINGUINS (Van der Meij) Sherpa; 12,50/250. *Halfformaat. Ook weer terug in ZozoLala.*

TALK DIRTY TO ME (Schultheiss) Pop Comics; 24,90/498, zw-w. *Porno.*

[SHERPA 11:] ALACK SINNER 2: Viet blues (Munoz/Sampayo)

Sherpa; 14,90/298. *Alle Sherpa albums gaan per 1-1-1991 in prijs omhoog.*

[SPOTLIGHT:] KOGARATSU: De brug naar nergens

(Michetz/Bosse) Dupuis; 14,95/298 gekart. *Korte verhalen.*

TIMOER 29: Vervlogen tijden (Sirius) Dupuis; 7,95/160.

Niet aangekondigd, toch verschenen.

BOB'S BEREKOEIE MANIERENBOEK (De Jager/Van Eijk) 9,90. *Verschenen bij de Bijenkorf: Een Bijzonder Ontwikkelde Beer vertelt over de etiquette.*

CLAIRE 1: Claire op eigen benen (Van de Kroft/Van Die/Plijnaar) Divo; 7,95/160

[COLLECTIE TE GEK:] MUISJES EN MINIMENSJES (Seron) Farao; 8,95/180.

DONALD DUCK: Een warm onthaal, Loeb; 5,50/99.

DONALD DUCK: Van de regen in de drup, Loeb; 5,50/99.

JIMMY BOY 2: De rebellen (David) Dupuis; 7,95/145.

MARSUPILAMI 5: Baby Prinz (Franquin/Batem/Yann) Marsu. Prod.; 7,95/145.

MAX LONDON 2: Agaou-Loa ontketend (Zoran/Toufik) Blanco; 7,95/145.

MICKY MOUSE: De eerste de beste, Loeb; 5,50/99.

MICKY MOUSE: Kleren maken de man, Loeb; 5,50/99.

NORBERT EN KARI: Het huis van de klaun (Godard) Arboris; 7,95/145.

SAMMY 27: Een hondebaantje (Berck/Cauvin) Dupuis; 7,95/160.

DE SMURFEN 14: De vliegsmurf (Peyo) Cartoon Creation; 7,95/160.

STAMGASTEN 16: Ab Normaal (Toon) Land; 8,95/180.

TACO ZIP 2 (Cromheecke/Fitzgerald) Gezellig en Leuk; 9,90/190.

HET VALSE KUNSTGEBIT (Van den Heuvel) De Schaar; 12,50/250.

WOLF 1: Het roze kristal (Dust/Anch) Farao; 5,95/110.

KOLOFON

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad, dat wordt uitgegeven door Stichting Zet.El te Arnhem. ZozoLala verschijnt zes keer per jaar en is gratis voor klanten van de op pagina 2 vermelde stripwinkels

FINANCIEN:

Postbank giro 3253937 ten name van Stichting Zet.El te Arnhem

ABONNEMENTEN: Een jaarabonnement (6 nrs.) kost f 18,00, een abonnement voor twee jaar (12 nrs.) kost f 30,00. Beide zijn te verkrijgen door storting van het bedrag opbovenstaand giro- of bankrekeningnummer, met vermelding van: Abonnement ZL miv. nr.....

FOREIGN SUBSCRIPTIONS: F 18,00 (1 YEAR) OR F 30,00(2 YEARS) BY INTERNATIONAL MONEY ORDER PAYABLE TO ZET.EL, St.

ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, HOLLAND

Druk:SSN Nijmegen Afwerking: Van den Burg, Weurt

Oplage: 7000 ex.

REDAKTIEADRES: ST. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, NL

REDAKTIE:

Carl Bieker, Mike Leenders

VORMGEVING EN OPMAAK:

Marije Bijl, Peter Kuipers en Sigge Stegeman

VASTE MEDEWERKERS:

Michel Clessens, Paul van Gremberghen, Inktvis-Prutdukties, Peter Leysen, Bert van der Meij, Mat Schifferstein, Hedy Stegge, Kees Verhulst en Ton van der Wielen

MEDEWERKENDEN AAN DIT NUMMER:

Evan van Dam, Ben Jansen, Jean-Marie Mievis, Geert van der Pol, J.C. Servais

© 1990

Het copyright voor de vormgeving, de artikelen en voor de strips en illustraties berust bij de auteurs en/of de betreffende uitgeverijen. Niets uit de inhoud van dit blad mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Ben Jansen

ZozoLala wenst al haar lezers een kleurrijk 1991!

Index ZozoLala

Jaargang 1990

Nummer 48 t/m 54

ARTIKELEN

SATO 2: DE MOOR CONTRA MORTIMER; <i>Paul Lucassen</i>	49
GOEDE VOORNEMENS; <i>Carl Bieker en Mike Leenders</i>	49
KORT AMERIKAANS; <i>Ton Vanderwheels</i>	49,50,51,53,54
FRANÇOIS BOURGEON: "IK TEKEN ALLEEN ALS DE MENS CENTRAAL STAAT"; <i>Diverse auteurs</i>	50
LITTLE NEMO: EEN SLAAPWANDELING; <i>Pascal Lefèvre</i>	50
PAUL CHADWICK, DE MAN VAN BETON; <i>Greg Baisden</i>	50
Dave McKean: "IK HOU NIET VAN SUPERHELDEN"; <i>Wiel Weijers</i>	51
DE KLEUREN VAN LORENZO MATTOTTI; <i>Jens Nielsen</i>	52
Max Cabanes: "VERANDERINGEN HOUDEN JE DYNAMISCH"; <i>Jamet, Morin en Poncet</i>	52
Muñoz en Sampayo: SPELEN MET DUISTER EN LICHT; <i>Hans Keller</i>	53
SERVAIS BEWANDELT NIEUWE PADEN. Over magie ben ik een beetje uitgeschreven; <i>Geert van der Pol, Jean-Marie Mievis</i>	54
RAGEBOL EN BÖCKLIN; <i>Carl Bieker</i>	54
EVA VAN DAM; <i>Carl Bieker</i>	54

BOEKBESPREKINGEN

Behé & Toff. DOODZONDE; <i>Mike</i>	50
Beja & Natael. DE KLAUWEN VAN HET LOT; <i>Carl</i>	52
Bisley & Mills. SLAINE: DE GEHOORDE GOD; <i>Michel</i>	54
Boucq & Charyn. DUIVELSMOND; <i>Carl</i>	50
Cadelo. HONDSE LUST; <i>Sigge</i>	53
Crisse & Goupil. HET KRISTALLEN ZWAARD; <i>Michel</i>	54
Diverse auteurs. DOORBRAAK; <i>Marinia</i>	51
Eisner. EEN CONTRACT MET GOD; <i>Mike</i>	51
Gleever & De Boer. HET FELIX FLUX MUSEUM 1: DE ROEP VAN HET MASKER; <i>Mike</i>	52
Hardy & Yann. LOLO EN SUZETTE; <i>Wiel</i>	49
Hiettre & Aillery. JEAN TAMBOUR: DE GROTE RIVIER; <i>Michel</i>	52
Marvano & Van Laerhoven. SOLITAIR; <i>Michel</i>	50
Mata & Harriet. ELDORADO 1: DE GOUDEN MAN. ELDORADO 2: DE PAREL VAN CUBAGUA; <i>Wiel</i>	51
Marvano & Grossey. RED KNIGHT 1: DE VUURGEEST; <i>Sigge</i>	54
Oosterveer & Ritstier. CLAUDIA BRÜCKEN 1; <i>Mike</i>	49
Plessix & Dieter. NEEKIBO 1: PATJE VAN HET GROENEWOUD; <i>Sigge</i>	54
Prado. KRONIEKEN DER ONLOGICA; <i>Wiel</i>	49
Servais & Beaucarne. DE LOKROEP VAN DE BARONES; <i>Paul</i>	49
Severin. LISETTE; <i>Wiel</i>	51
Tardi & Christin. GEROMMEL IN DE ROUEGUE; <i>Mike</i>	53
Theurreau & Galliano. CIAO JESSICA; <i>Paul</i>	52
Urbain & Duchateau. TOM SHARPE-WILT 1; <i>Mike</i>	51
Valles & Bocquet. DORIAN DOMBER 1: HET REGENSEIZOEN; <i>Paul</i>	52

ORIGINEEL TEKENWERK

Andreas; <i>cover</i>	50
Bosschaert; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Cromheecke; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Dinther, van; <i>stripje</i>	53
Diverse auteurs; <i>gelukswens 50e nummer</i>	50
Doury; <i>tekening</i>	51
Hausman; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Hedmondster; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Hoogen, van de; <i>nieuwjaarswens</i>	54
Jansen; <i>nieuwjaarswens ZozoLala</i>	54
Jonker; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Leever; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Legendre; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Mattotti; <i>voorplaat</i>	52
Meij, van der; <i>De Mussen: Wings over Holland</i>	49,51,52,53
Moor, de; <i>tekening, schets</i>	49
Ong & Van der Meij; <i>strip</i>	50
Ong; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Pontiac; <i>cover</i>	50
Steehouwer; <i>nieuwjaarswens</i>	50
Ubas; <i>tekening</i>	53

DIVERSEN

Striplichtpunt & Gulden Blundr van de jaren 80.....	50
Het 2e grote ZL-Stryptogram.....	50
Stripauteurs. Wat doen die lui nou eigenlijk zoal de hele dag?.....	50
Laat eens wat van je... ..	50
...horen.....	53
Gehaaide vogels.....	53